

RIIGIKOGU

IV koosseis.

II istungjärk. 16. koosolek. 10. detsembril 1929.

Sisu :

1. Päevakorra täiendamine.
2. Teatamine Poola senati marssali külas-käigust.
3. Teatamine komisjonidesse antud seaduseelnõudest.
4. Riigi majandusnõukogu täiendavad valimised.
5. Elamute teedekapitali maksust vabastamise seadus — A. Jõeääre ettepanek.
6. L. Kääru sõnavõtmine isiklikus asjas.
7. Väiketalude kasutamislepingute tähtaja pikendamise seadus — A. Jõeääre ettepanek.
8. Eesti Vabariigi 1930/31. a. kulude ja tulude eelarve arvel lepingute sõlmimise ja eelkrediitide määramise seadus — I lugemisel.
9. Riigi 1929/30. a. lisaelarve nr. 1 arvel eelkrediitide määramise seadus nr. 4 — I lugemisel.
10. E. Joonase sõnavõtmine isiklikus asjas.
11. Suguhaiguste vastu võitlemise seaduse muutmise seadus — III lugemisel.
12. Genfis 3. novembril 1923. a. sõlmitud tollivormaliteetide lihtsustamise rahvusvahelise konventsiooniga ja protokolliga ühinemise kinnitamise seadus — II lugemisel.
13. Valgete orjadega kauplemise vastu võitlemise rahvusvaheliste kokkulepetega ühinemise ja naiste ning lastega kauplemise vastu võitlemise rahvusvahelise konventsiooni kinnitamise seadus — II lugemisel.
14. Riigi 1929./30. a. lisaelarve nr. 1 arvel eelkrediitide määramise seadus nr. 3 — II lugemisel.
15. Järgmise koosoleku määramine.
16. Sõnavõtmised isiklikus asjas.

Koosoleku avab Esimees **K. Einbund** kell 17.20 min.

Sekretäri kohal sekretäri esimene abi **A. Tõl-lassepp**.

1. Päevakorra täiendamine.

J. Voiman'i (stp) ettepanekul täiendatakse päevakorda 1. punktiga — riigi majandusnõukogu täiendavad valimised.

2. Teatamine Poola senati marssali külas-käigust.

Juhataja: Mul on Riigikogule teada anda, et teisipäeval, 3. detsembril külastas Eesti rahvaesindust Poola rahvaesinduse I koja marssal professor Szymanski.

3. Teatamine komisjonidesse antud seaduseelnõudest.

Sekretär: Riigikogu juhatus andis:

1. riigi 1929/30. a. lisaelarve nr. 1 arvel eelkrediitide määramise seadus nr. 4 rahaasjanduse komisjoni (laiendatud koosseisus);

2. riiklikkude põllumajanduslikkude laenu-de liitmise seaduse muutmise ja täiendamise seaduse rahaasjanduse komisjoni;

3. tollipõhitariifide muutmise ja täiendamise seaduse rahaasjanduse komisjoni.

4. Riigi majandusnõukogu täiendavad valimised.

Valitakse riigi majandusnõukokku B. Eilman'i asemele M. Martna (stp) ja A. Usai asemele A. Oinas (stp).

5. Elamute teedekapitali maksust vabastamise seadus — A. Jõeääre ettepanek.

A. Jõeääre (stp) ettepanekul antakse seaduseelnõu omavalitsuse komisjoni.

6. L. Kääru sõnavõtmine isiklikus asjas.

L. Käär (tp, isikl. asj.): Kuna eelmise Riigikogu koosoleku kirjeldusis on mitmed ajalehed toonud rkl. Joonase ütelse, nagu oleksin mina kunagi avaldanud soovi astuda sotsialistlikku parteisse, siis pean tähendama, et säärane ütelse ei vasta tõele. Ei ole mina ühelegi sotsialistliku partei liikmele, ei ka nende parteile kirjalikult ega suusõnalikult säärast soovi kunagi avaldanud ja loen selle ütelse enese kohta alatuks laimuks. Ma ei imesta sugugi selle ütelse juures, sest seda ütles mees, kes on korduvalt kohtu poolt karistatud valeteadete ja laimujuttude pärast. (J. Soots, põl: Seda küll!) Lõpuks ei saa jätta tähelepanu juhtimata asjaolule, kuidas hindavad sotsialistid ise oma parteid. Kui neil on tarvis mõnda inimest tõrvata, siis püüavad nad temale oma partei pitseri määrada.

Juhataja: Rkl. Käär! Ma leian, et Teie väljendus „alatuks laimuks“ Riigikogu kõnetoolilt on ebasünnis ja teen Teile märkuse.

7. Väiketalude kasutamislepingute tähtsaja pikendamise seadus — A. Jõeääre ettepanek.

A. Jõeääre (stp) ettepanekul antakse seaduseelnõu maakomisjoni.

8. Eesti Vabariigi 1930/31. a. kulude ja tulude eelarve arvel lepingute sõlmimise ja eelkrediitide määramise seadus — I lugemisel.

Rahaasjanduse komisjoni aruandja R. Kuris: Lugupeetud Riigikogu liikmed! Vabariigi Valitsus esitas 13. novembril 1929 Riigi eelarve seaduse täiendamise seaduseelnõu, mida läbi vaadates rahaasjanduse komisjon leidis, et viimane ei ole täiesti kokkukõlas vabariigi põhiseaduse §§ 84. ja 85. mõistega. Samuti on juba telegraafi-telefoni, teedeehitusemasinate ja teiste alade kohta lepingute sõlmimine 1930/1931. eelarve-aasta krediidi arvel sellekohaste eelkrediitide määramise seadustega korraldatud. Rahaasjanduse komisjon, tehes eelnõus põhimõttelikke muudatusi, pidas tarvilikuks seda eelnõu edaspidi nimetada Eesti Vabariigi 1930/31. a. kulude ja tulude eelarve arvel lepingute sõlmimise ja eelkrediitide määramise seaduseks. Nende muudatustega ühines ka rahaasjanduse komisjonis valitsuse esindaja.

Sisuliselt põhjustavad käesoleva seaduseelnõu esitamist esijoonel tööpuudus, mis seni olnud meil talvekuudel võrdlemisi tunduvalt, mille kõrvaldamiseks tuleks kasutada kõiki võimalikke abinõusid. See eelnõu tahaks olla üheks neist abinõudest, mis aitaks tööpuudust talvekuudel osalt lahendada manufaktuuri-, naha- ja metsatööstuse alal.

Manufaktuuri- ja nahatööstused töötavad praegu osalise koormatusega, mis võibolla, talvekuudel veel väiksemgi kui suvekuudel, mille tõttu tuleks vastu talvet siin töolistearvu vähendada, sest suuremad riigi tellimised lepingute täitmisega eelarve-aasta kestusel langevad enamasti suvekuudele. Et neile tööstustele talveks, s. o. eelarve-aasta teiseks pooleks riigi poolt tööd anda, tuleks seda teha juba järgneva eelarve-aasta krediitide arvel.

Teatavasti on tarvis nahatööstuses ja riietusvarustuse alal maksta ka meie tööstustele avanssumme selleks, et tööstustel oleks võimalik algada kiiremini tellimiste täitmisega. Et riigiasutused oma küttepuud tellivad peamiselt riigi metsatööstuselt, siis aitaks ka

siin tellimiste andmine metsatööstuse hooaja algul ja järgneva aasta eelarve krediitide arvel teatud määral vähendada tööpuudust, sest riigi metsatööstus saaks kindlamini oma töökava määrates rohkem töölisi kasutada.

Edasi, piirituse valmistamise hooaeg ei lange ühte riigi eelarve-aastaga, ja piiritust järgmise aasta tarviduse jaoks peab tagavaras olema kuni uue valmistamise hooajani, siis osutub tarvilikuks tellida piiritust 1930./31. aastaks 1929./30. a. piirituse valmistamise hooajal ja anda vabrikutele tellimised juba nüüd. Kuna aga kahel eelmisel eelarve-aastal — 1928./29. ja 1929/30 — on lubatud krediite vähem, kui seda nõudis aastane tarvidus, siis ei ole praegu tellimise andmiseks krediiti, ja seepärast on tarvilik käesoleva seadusega nõutada valitsusele õigus piirituse tellimise lepingute sõlmimiseks.

Riigi eelarve seaduse § 34. põhjal riigiasutused ei või sõlmida lepinguid ega võtta enesele kohustusi, mis nõuavad rahalisi väljaminekuid, kui selleks Riigikogu poolt kinnitatud eelarvet või eriseadust ei ole, seepärast ongi vajalik käesolev eriseadus.

Käesolev seaduseelnõu annaks riigiasutustele õiguse Majanduseministri järelevalvel 1929./30. eelarve-aastal 1930./31. eelarve-aasta krediitide arvel sõlmida lepinguid tähendatud artiklite alal kuni 80% 1929./30. a. eelarve vastavatest krediitidest ja tarvitada eelkrediiti riietusvarustuse tellimiseks kuni kr. 700.000.—.

Rahaasjanduse komisjon on selle seaduseelnõu sisuliselt läbi arutanud ja mulle ülesandeks teinud see siin ette kanda, ning Riigikogule ette panna,

seaduseelnõu I lugemisel vastu võtta.

Seaduseelnõu võetakse vastu I lugemisel kolmepäevalise vaheajaga I ja II lugemise vahel.

9. Riigi 1929/30. a. lisaeelarve nr. I arvel eelkrediitide määramise seadus nr. 4 — I lugemisel.

Rahaasjanduse komisjoni aruandja O. Suursoo: Lugupeetud Riigikogu liikmed! Meie riik tarvitab igal aastal umbes 30—32 miljonit kraadi piiritust, ja see aastane tarvidus on olnud enam-vähem ühetaoline. Samuti on meie riigi eelarves ka figureerinud selle piirituse ostmiseks piiritusetöösturitelt ja -vabrikutelt enam-vähem ühetaoline summ, umbes 3 miljoni krooni ümber. Kuid piirituse hind on olnud mitmesugune. Piirituse hind on kõikunud 5—10 sendini kraad, möödunud aastal 9,75 senti kraad. Järelikult, mis meie siit leiame? Leiame seda, et meie riik on heal

kartulisaagiaastal, kus piirituse hind odav, võinud muretseda täie normi vajaduse järgi piiritust, kuna halvematel aastatel on tekkinud ikka puudujäägid. See on ebaratsionaalne majapidamise viis, sest meie oleksime võinud heal saagiaastal piiritust rohkemal määral tagavaraks osta ja halval saagiaastal seda vähem osta, seega riigile rohkem kokku hoida. Kuid et eelarves ette nähtud enam-vähem ühtlane summ, siis ei ole seda seni suudetud teha. Ja käesoleva seaduseelnõuga tahab Vabariigi Valitsus selles mõttes seda kätte saada, et soetada teatud tagavara. Peale selle on see eelkrediidi nõudmine seepärast tarvilik, et piirituse eest raha makstaks, kui see riigile võetakse. Sellest ajast, kus riigi eelarve-aasta algus üle viidi jaanuarikuult aprillikuule, on tekkinud niisugune olukord, et piiritusetagavara võetakse töösturitel detsembrikuus ja suurelt osalt jaanuarikuus, kuna aga raha selle eest võib valitsus maksta alles pärast eelarve vastuvõtmist, s. o. aprilli- või maikuus. Järelikult peavad piiritusemüüjad ootama 3—4—5 kuud. See ei ole muidugi loomulik selles mõttes, et kui kaks kontragenti lähevad teatud lepingu peale, siis on loomulik, et selle lepingu täitmisel tuleb tasu maksta.

Teiselt poolt on lugu nii, et meie piirituse-tööstuse keskkondustel „kartuliühisuste liidul“ ja „Rosen ja Co“ ei ole ka nii suurt kapitali, et nad saaksid kartulite vastuvõtmisel otsekohe kartulite hinna välja maksta. Seepärast tarvitavad piiritusetööstused pangakrediite, kusjuures loomulikult protsent, mis krediidilt maksta tuleb, arvestatakse piirituse hinnale juurde. Valitsus tahab ka selle puuduse kõrvaldada, et juba nüüd selle seaduseelnõu vastuvõtmisega oleks võimalus piiritusetööstustele piirituse võtmisel selle hind kohe välja maksta. Need kaks põhimõtet võeti selle seaduseelnõu aluseks. Rahaasjanduse komisjon arutas läbi selle seaduseelnõu ja ühines täiel määral valitsuse ettepanekuga. Seepärast julgen rahaasjanduse komisjoni nimel teha ettepaneku, seaduseelnõu I lugemisel vastu võtta.

A. Oinas (stp): Lugupeetud Riigikogu liikmed! Sotsialistlik rühm ei väielnud rahaasjanduse komisjonis põhimõtte vastu, et riik peab oma kohustused piiritusevalmistajate vastu korralikult täitma. See on õigus, mida rääkis komisjoni aruandja, et piirituse tarvituselevõtmine ja piirituse hinna väljamaksmine riigi poolt ei ole viimastel aastatel olnud täiesti kokkukõlas. Tarvitamisele võetud piirituse eest ei ole raha terves ulatuses otsekohe välja makstud, vaid rahaga tuli osalt viivitada seni, kuni uus riigi-eelarve vastu

võeti. Kui näiteks talvise hooaja piiritus on tarvitamisele võetud veebruari- märtsikuul, siis avaneb väljamaksmise võimalus alles pärast 1. aprilli. Sedahalbust ei olnud, kui eelarve maksmahakkamise tähtaeg oli 1. jaanuar.

Nüüd aga, kus eelarve maksmahakkamise tähtaeg üle viidud esimesele aprillile, on tekkinud teatav vaheaeg, kus riik võtab vabrikutelt piirituse, aga raha selle eest kätte ei anna. Sotsialistlik Riigikogu rühm tunnustab, et säärane majapidamine ei ole õige. Loomulik, et riik vabrikutelt võetud piirituse eest neile ka välja maksab. Küsimus on selles, kas kirjeldatud halbust on õige parandada ettepanud ulatuses käesoleva eelarve-aasta jooksul. Sotsialistlik rühm arvab, et riigikassa peab oma summe välja andma vastavalt hädalisematele tarvetele. Ükski isa ei osta siis piiritust, kui lapsed on näljas. Meie palusime suurendada 28 miljoni senti ulatuses hädaabitööde krediiti, et võimalik oleks neid töid suuremas ulatuses korraldada kui seni. Valitsuse poolt öeldi, et see võimalik ei olewat sellepärast, et riigikassal ei olewat raha, nimelt tulevat muu seas anda 100 miljonit piirituse arвете öiendamiseks ja piirituse ostmiseks. Ütlesin juba, et ükski isa ei osta piiritust siis, kui lapsed on näljas, praegu on aga osa meie ühiskonnast näljas. Riigi statistika keskbüroo tegi 1925. a. uurimuse Tallinna ja Narva tööliste büdshettide kohta. Tulemus oli see, et perekonnapea ei suuda ainult oma palgast perekonda ülal pidada. Ta peab tööle panema oma naise ja juba varakult ka lapsed, peab laenu tegema ja sugulastelt abi nõutama, siis alles suudab ta oma perekonda ülal pidada. Kui tööline, kellel naine ja üks laps, teenib kuus kuni 6000 senti, siis kulub sellel töölisperekonnal 96% toiduks, riieteks ja korteriks. Ainult 4% jääb selleks, et kultuurinimesena elada, lapsele õppeabinõusid ja omale kirjandust muretseda, lõbustusi lubada, näiteks kinosse minna, trammisõitudeks j.n.e. Kuid on selge, et 4% selleks liiga vähe on. Juhtub aga, et töölisel on kaks last, siis läheb tal füüsilise elu ülalpidamiseks 98%, ja ainult 120 senti jääb tal kuus järele kõigiks muudeks tarveteks, mis ulatuvad üle toidu, korteri ja riiete. Seega saab ta, näiteks, 2—3 korda trammiga sõita, osta paar korda kuus ajalehe ja lastele mõne kaustiku kooli tarvis, see on kõik. Seisukord on niisugune, et suurem osa töölisi saab nii vähe palka, et neil ei ole võimalik koguda tarvilikke summe talve üleelamiseks juhuseks, kui nad peaksid talvel töötä jääma, mis sugugi erakordne nähtus ei ole, sest et meie suurtööstus vallandab talvel 4—5.000

inimest. Need, keda vallandatakse, ei ole isenesest halvad töötajad, sest talvekuudel ei tegutse, näiteks, kivilöövid, saeveskid, turbatööstus. Ka ehitusetöölised ei leia talvel tööd selles ulatuses kui suvel. Riigi püha kohus on vastu tulla töötutele ja võimaldada neile tööd ühiskondlike tööde näol.

Minu arvates jätkuks piirituse arvete õienamiseks esialgu 75 miljonist sendist. 25 miljonit senti tuleks anda tööde võimaldamiseks neile, kes nälgivad. See on meie riigi kohus, ja Riigikogu liikmed peaksid selle ettepaneku vastu võtma. (J. Tõnison, rlv: Väga õige.)

Majanduseminister J. Zimmermann: Lugupeetud eelkõneleja arvas, et puudujääk piirituseostu alal on tulnud sellest, et meie oma eelarve-aasta oleme viinud 1. jaanuarist 1. aprillile. (A. Oinas, stp: Osalt sellest.) Jah, osalt sellest. (Vahelhüüe.) See ei ole just nii. Käesoleva aasta eelarve järgi läheb asi halvemaks, aga mitte paremaks. Käesoleva aasta eelarve järgi loodetakse tulu saada 33 miljoni kraadi piirituse müügist. Kulusid on aga eelarvesse võetud 27 miljoni kraadi ostmiseks. Mina tahaksin küsida eelkõnelejal, kuidas on, kas see mõjub tervendavalt või ümberpöörduvalt. Minu arvates peaks see mõjuma ümberpöörduvalt. Kui minu eelkäija eelarvet kokku seades ei saanud otsotsaga eelarvet kokku viia seepärast, et ta müüdid piirituse eest ei kavatsenud raha välja maksta, seepärast on praegune kulu tarvilik, ja Riigikogu peab seda lubama, et põllumehed kartulite eest, mis nad viinavabrikutele müüvad, raha saaksid käesoleval aastal.

J. Soots (põl): Lugupeetud rahvasaadikud! Rkl. Oinas toonitas mitu korda, et ükski isa ei osta siis piiritust, kui ta lapsed nälgivad. Mina sain nii aru, et lapsed pidid olema meie riigi kodanikud, ja isa pidi olema Vabariigi Valitsus. Kui sellest teha loogilisi järeldusi, siis tuleks keeluseadus sisse seada. Viina ei osteta, tähendab, seda ei tohi juua. Kui kellelgi niisugune vaade on, siis peab ta ka selle järgi talitama. Härra Oinas oli omal ajal valitsuses, oli võimu juures ja siis oli ka kehv aeg, ei olnud rikkust. Siis oli ka samapalju hoolealuseid, kui nüüd, mitte sugugi vähem. Mina arvan, tema oleks pidanud järjekindlalt olema ja keeluseaduse sisse viima. Aga nüüd öeldakse, ei, keeluseadust meie sisse ei vii, viina joo nagu enne, aga raha ei maksa. (Naer. — O. Gustavson, stp: See tähendab, võlgu joo me!) Kes oli viina tellija? Viina tellija oli selleaegne Majanduseminister härra Oinas. Praegune Majan-

duseminister ütles, et läinud aastal telliti 33 miljonit kraadi, aga eelarvesse võeti raha 27 miljoni kraadi eest. Omal ajal härra Oinas seletas, et vaadake, kui tark sotsialistlik valitsus on, tema on eelarve nii kokku seadnud, et lisaeelarveid tarvis ei ole, või olgu siis mõni natuke ühest paragrahvist teise üle viia. Nüüd selgub, kuue miljoni kraadi piirituse eest ei ole raha üles võetud, aga joodud on. Kas on tarvis lisaeelarvet või mitte? Minu arvates on tarvis. (Vahelhüüe pahemalt poolt.) On tarvis krediiti üles võtta, et mineva aasta võlga tasuda, mis sellest tekkinud, et vähem raha võeti eelarvesse. Nüüd oleme niikaugel, et öeldakse, joo me, tellime piiritust, aga raha maksame pärast, ja kes ütleb nii: riik. Harilikult on nii, et riik, kui annab tellimise mõne muu aine peale, siis maksab igalpool mõne osa avansina ette, kas 50% või vähem, nõnda kuidas tarvis. Siinkohal tegutseb riik aga vastupidi, hakkab maksma alles poole aasta järele. (A. Jõeäär, stp vahelhüüe.) Kuulge, kumb on rikkam, kas riik või kartulikasvatavad talunikud? Mulle näib, riik. Riik peaks andma krediiti kehvemale, kuid teie tahate vastupidist. (A. Jõeäär, stp: Kumba võlad on suuremad?) Kui võlga igale riigi elanikule arvestada, siis tuleb igale Eesti riigi kodanikule vähem võlga, kui talu võlg igale talu elanikule. Kui tahetakse ühe ropsuga läbi viia, et piiritusetööstus oleks samas seisukorras, nagu kogu majandus, et ka piirituse eest võiks osa ette maksta, siis ei saaks läbi 100 miljoniga, mis siin ette nähtud, siis tuleks veel rohkem üles võtta. Põhimõttelikult on härra Oinal õigus, siin ei või ühe aastaga kõike tagantjärele parandada, vaid parandame järkjärgult. Ja see praegune summ ongi ainult osaline parandamine, selle summaga ei saa uue eelarveni läbi, ikka jääb võlgu. Aga selle seadusega läheneme järkjärgult selle ideaali poole, et piirituse valmistajaile riik samuti õigel ajal tasub, nagu kõigile teistele ettevõtjatele.

A. Oinas (stp): Härra Majanduseminister püüdis asja nii valgustada, nagu oleks differentis tellitud piirituse arvu ja eelarves oleva raha vahel tekkinud eelmise valitsuse ajal. Härra Soots pani sellele omalt poolt suures agaruses värvi juurde, kuid nii rohkesti, et see värv jookseb maha. Härra Soots'i arvates on kõnealolev differentis tekkinud just eelmise valitsuse ajal, ja mina kui Majanduseminister olevat selle teinud: nimelt olen tellinud suuremal määral piiritust ja paigutanud vähem raha eelarvesse. Kuid tõsiasi on see, et eelarve kokkuseadmisel oli meil

tegemist valmis asjaoluga, nimelt oli Tõnisson'i valitsuse poolt otsustatud tellida piiritust suuremal arvul: 33 miljonit kraadi. Piiritusele oli määratud erakordselt kõrge hind, mille tõttu tuli eelarvesse võtta ligemale 180 miljonit senti enam, kui eelmisel aastal. Kuña aga 180 miljoni sendi võrra eelarve suurendamine ühe aastaga oli raske, siis otsustas rahaministeerium suurenduse jaotada kahe aasta peale: nimelt ühe osa suurematest kuludest katta käesoleva eelarve-aasta jooksul, teine osa lükati järgmiseks eelarve-aastaks, sest võis ette näha, et kartulihind läheb madalamaks. (K. P ä t s, põl: Kas oli piiritus siis juba tellitud?) See oli tellitud. (K. P ä t s, põl: Kes kandis vahepeal selle kulu?)

Kord, mis tekkinud eelmiste aastate piirituse tellimise tingimustest, nõuab parandamist selles mõttes, et piirituse eest, mis riik tarvitamisele võtab, riik ka raha ära maksaks. Raskus piirituse väljamaksmisega tekkis peamiselt sellest, et 1927./28. a. telliti liiga vähe piiritust, nimelt kuna riik tarvitab umbes 32 miljonit kraadi piiritust, oli tellitud ainult 24 miljonit kraadi. Selle tagajärjel tuli käesoleva aasta veebruari- märtsikuu jooksul tarvitusele võtta juba seda piiritust, mida talvehoajal välja aeti. Raha selle osa piirituse jaoks ei olnud võimalik veebruarimärtsikuul välja maksta, sest et vastavad rahasummad olid 1929./30. a. riigi eelarves, selle tagajärjel piiritusevabrikud pidid ootama seni, kui aprillikuul 1929./30. a. eelarve krediitid vabanesid. Kuid seal võib siiski raha maksmisega kannatada, kus see võimalik, kui on olemas teisi hädalisemaid ülesandeid. (J. S o o t s, põl: Mats võib kannatada.) Ma ei ütle mitte „mats“. Kui meil on üks osa kodanikke täiesti sissetulekuta, otse nälgimas, siis kartulikasvatajad võiksid piirituserahaga paar kuud oodata, sest nende keskasutustel on võimalik pankadest laenu teha ja oma liikmete hädalisi tarbeid rahuldada, see on muidugi juhul, kui riigikassal tõesti võimalik ei ole tulla töötatöölisele appi teisel teel. Kui tuleb valida nälgiva inimese ja selle vahel, et riik oma arved täpselt õiendaks, siis valin selle, et nälgivale inimesele antagu tükk leiba.

Mis puutub summadesse, siis on lugu selline, et 100 miljoni sendiga saab tellida umbes 10 miljonit kraadi piiritust, tarvis on aga eeskätt differentsi täita, mis ulatub 6 miljonini, seega jätkuks 70 miljonist. Nii et meie ettepanek ei lükka riigi poolt õigeaegse arveteõiendamise põhimõtet ümber, ainult meie arvame seda, et hädaabitööde korraldamine on tähtsam asi, kui piirituse tasumise ideaalini viimine. Ei saa nõuda, et saneeritaks

radikaalselt asja, mis möödunud aastate jooksul rööpast välja läinud, kui riigikassal on kitsikus, ja kui on inimesi hulgana, kellel tööd ega süüa ei ole. (K. P ä t s, põl: Härra Oinas, ega seda töötatöölisele antavat raha ka ei tarvitata ära kahe nädalaga.) Muidugi, kuid sellest ei jätku, see on väike.

Majanduseminister J. Z i m m e r m a n n: Et meil töötatöölisi on, ja et meil seisukord hiilgav ei ole, see ei ole vist teadmata kellelgi, samuti ka minu eelkäijal. Minu eelkäija oleks pidanud möödunud aastal, kui ta eelarvet kokku seadis, teadma, et ka tänava aasta talvekuudel tööpuudus ennast tunda hakkab andma, (J. S o o t s, põl: Õige.) ja teadma, et tulevad töötatöölise jaoks teatud summad eelarvesse võtta. (J. V o i m a n, stp: Oleksime võtnud, aga kes selle vastu oli? — A. R e i, stp: Aga teie erakond oli selle vastu valitsuses.) Sel ajal oli ju arvata, et tänava aastal ka töötatöölisi toetada tuleb.

Praegusel valitsusel tuli leida ja leidsimegi 90 miljonit senti, ja see summ on eelarves Riigikogu poolt ka lubatud.

Mis puutub aga sellesse, nagu ei oleks tänava üldse piirituse tarvis vaja nii suurt summat võtta kui eelmisel aastal, siis on päris selge, et see paika ei pea, sest 27 miljonile kraadile tehti eelarve ostuks, müügiks aga 33 miljonit kraadi. Puudujääk on paratamatu. Kui elukõneleja ütles, et 10 senti maksab piiritusekraad, siis võib arvata, kuipalju tänava seisukord halvemaks muutub. Ja et möödunud aastal puudujääk oli, siis on selge, et selle küsitud 100 miljoniga veel välja ei tule.

Mis puutub sellesse, et töölistel on raha tarvis, siis küsin ma, aga milleks läheb siis see kartuliraha. See raha läheb maale ning sellega makstakse maatöölisele palka.

A. O i n a s (stp, fakt. märk.): Ma pean tarvilikuks asjaliku õiendusega ümber lükata härra Majanduseministri arvamist, nimelt et mina Majanduseministrina oleksin pidanud töötatöölise hädaabitööde krediidi paigutama riigi eelarvesse. Olen sunnitud avalikult teatama, et ma tegin vastava ettepaneku Vabariigi Valitsuses, põhjendades asja sellega, et tööpuudus ei ole meil juhuslikuks nähtuseks, vaid aasta-aastalt teravamaks minevaks. Kuid just hädaabitööde korraldaja, Teedeminister, arvas valitsuses, et see õige ei olevat, kui vastav summ võetakse riigi põhieelarvesse, vaid tarvilikud krediitid tuleksid anda lisaeelarvega. Selle seisukohaga ühines Vabariigi Valitsuse enamuse. Seega peaks minule tehtud etteheide täielikult ära langema. Küsige härra Köstri käest, kas see õige on. (Kaitseminister O. K ö s t e r: See on õige!)

Seaduseelnõu võetakse vastu I lugemisel kolmepäevalise vaheajata I ja II lugemise vahel.

10. E. Joonase sõnavõtmine isiklikus asjas.

E. Joonas (stp, isikl. asj.): (K. Päts, põl: Valaskala tuli välja!) Lugupeetud Riigikogu liikmed! Eelmisel koosolekul, kui arutamisel oli sõjaseisukorra kestuse pikendamise esitis, hüüdis rkl. Käär korduvalt meie rühma kõnelejaile vahele ja tegi häbematuid vahemärkusi isiklikult mulle. Selle peale tõusin kohalt, läksin rkl. Käär juurde ja ütlesin, kui ta vait ei jää, siis olen sunnitud avalikult siit kõnetoolilt teatama, et ta käis meie rühma ukse taga koputamas. (J. Soots, põl: Kes koputab, sellele tehakse lahti.) Täna rõhutas rkl. Käär, et ta ei ole ühegi meie rühma liikmega pidanud läbirääkimisi, ja seepärast olevat mina, kes korduvalt karistatud, kõnelenud ebatõtt.

Konstateerin veel kord, on õige, et härra Käär on kahe meie rühma liikmega kõnele- nud. Ta on rääkinud, et nende, s. o. ETP rühmas tegutsemine on väga halb, et selles rühmas ei saa midagi ära teha. Ja kui üks meie rühma liige küsinud, kas ta ei kavatses üle tulla meie rühma, siis on härra Käär öelnud, et selle üle võib pärast mõelda. Selle jutua- jamise nimetasingi koputamiseks meie rühma ukse pihta. (L. Käär, tp: Kes see rühma liige oli?) Küll Teie ise teate.

11. Suguhaiguste vastu võitlemise seaduse muutmise seadus — III lugemisel.

Sotsiaalkomisjoni aruandja J. Vilms. Pealkiri võetakse vastu. Seaduseelnõu tekst.

L. Johanson (stp): Austatud Riigikogu liikmed! II lugemisel juhtisin juba Riigikogu liikmete tähelepanu sellele, et kui meie käesoleva seaduse vastu võtame, siis haigekassa ade väljaminekuid suurendame. Haigekassa on aga pidanud arstima suurel määral neid haigusi, mille ravimine peaks kuuluma riigi ja omavalitsuse ülesannete hulka.

Juhataja: Riigikogu liikmed Käär ja Joonas, ma kutsun teid korrale. (E. Joonas, stp: Ei, vaadake härra Schulbach räägib seal.) Palun juhatajaga mitte vaielda.

L. Johanson (stp): Kui käesoleva seaduseelnõu II lugemisel vastuvõetud kujul vastu võtame, siis on küll ühele osale kodanikest ravimine antud maksuta, kuid need kodanikud ei tarvitse kuuluda kõige kehve-

mate hulka. Meie teame aga, et kõige kehvem on töölisklass. Töölisklass — haigekassad — peaksid aga ise neid ravimiskulusid kandma, mis uusi raskusi toob, iseäranis siis, kui arvesse võtta nende väikseid sissetulekuid. Seepärast teen ettepaneku,

§ 4. lõppu võtta järgmine lõige: „Suguhaiguste ravimise kulud tasutakse haigekassadele Hariduse- ja sotsiaalministeeriumi poolt iga aasta 1. maiks.“

Uusi kulusid see riigikassale juurde ei too, see kinnitaks senise seisukorra. Praegu tasutakse need kulud omavalitsuste poolt, omavalitsus saab aga raha selleks riigilt.

Aruandja J. Vilms (lõpusõna): Ma ei ühine rkl. Johanson'i ettepanekuga samadel motiividel, mis II lugemisel ette tõin.

L. Johanson'i ettepanek lükatakse tagasi 43 häälega 27 hääle pooltelugemisel.

Seaduseelnõu tekst võetakse vastu.

Seaduseelnõu terve sisu võetakse vastu korraga.

12. Genfis 3. novembril 1923. a. sõlmitud tollivormaliteetide lihtsustamise rahvusvahelise konventsiooniga ja protokolliga ühinemise kinnitamise seadus — II lugemisel.

Rahaasjanduse komisjoni aruandja M. Pung.

Seaduseelnõu võetakse vastu II lugemisel.

13. Valgete orjadega kauplemise vastu võitlemise rahvusvaheliste kokkulepetega ühinemise ja naiste ning lastega kauplemise vastu võitlemise rahvusvahelise konventsiooni kinnitamise seadus — II lugemisel.

Sotsiaalkomisjoni aruandja L. Johanson.

Pealkiri võetakse vastu.

(K. Päts, põl: Kas mustad naised ei käi siia alla?)

Aruandja L. Johanson (§ 1. puhul): Siin küsiti vahelhüüdes pealkirja juures: kas mustad naised ei kuulu kaitse alla? Valgete orjade all mõistetakse siin seaduses naisterahvaid, keda müüakse. Ka musta rahvatõu naised käivad rahvusvahelise mõiste kohaselt selle seaduse alla. Kui siin oleks jutt ainult valgest tõust, siis ei saaks Eesti rahvas, kui kollane tõug, selle seaduse alla kuuluda. Sel-

les konventsioonis mõistetakse valgete orjadega kauplemise all naistega kauplemist üldse.

§§ 1—3 võetakse vastu.

Seaduseelnõu II lugemine on lõpetatud.

14. Riigi 1929./30. a. lisaeelarve nr. I arvel eelkrediitide määramise seadus nr. 3 — II lugemisel.

Rahaasjanduse komisjoni aruandja komisjoni esimees J. Soots.

Pealkiri.

A. Usai (stp): Lugupeetud Riigikogu liikmed! Selle eelnõu esimesel lugemisel käsitati hädaabitööde krediidi vajadust piiriäärsete maade tarvis. Nimelt Petserimaa, peipsiäärsete maade ja narvataguste valdade jaoks.

Aruandja, lugupeetud rkl. härra Soots tähendas, et nende maa-alade jaoks on raske krediiti anda, sest seal elavad väiksed maapidajad, ja nende tööpuuduse ja hädade vastu tuleb võidelda teisel teel, nimelt nende ümberpaigutamisega sisemaale, kus vabu maid on olemas, ja kus nad võiksid tööd leida. Peab aga alla kriipsutama üht asjaolu, et need maad erinevad väga teistest maakondadest, seal on maa-puudus niivõrt terav, et töötatöölisi leidub iga aastaajal, ja töötaolek neil maa-aladel on otse krooniline. Üheks tähtsamaks põhjuseks selles nähtuses on muidugi maapuudus, mis tingitud rahva tihedusest.

Sel ajal, kui meil Läänemaal, Saaremaal ja osalt Järvemaal 100-hektaarilisel põllumajanduse maal elab umbes 22 elanikku, Harju-, Järva-, Viljandi-, ja osalt Tartumaal 22—30 elanikku, elab Petserimaal, peipsiäärsetes maades ja narvatagustes valdades 45 elanikku 100-hektaarilisel põllumaal.

Seega on seletatav äärmiselt terav maa-puudus. Statistiliste andmete järgi on teada, et maaomanikke Petserimaal, kellel umbes ½-hektaariline krunt, on 34,6%. Tähendab, sääraseid maaomanikke ei saa lugeda väikepõllupidajateks. Neil on maa, et juurevilja kasvatada, kuid põlluharimiseks ja maapidamiseks seda maad ei jätku.

Edasi võiks näidata, et 5 ha krunte on Petserimaal 1/3, umbes 33%, ja loomulikult Petserimaa elanikud niisugustel väikestel maatükkidel ei suuda omale ülalpidamist ja leiba muretseda.

Edasi tuleb teine asjaolu alla kriipsutada, nimelt et Petserimaal elab peaaegselt põllumajanduslik rahvas. Seega tahan öelda, et tal puuduvad teised tööhärad. 90,4% Petserimaa kodanikke töötab põllumajanduse alal, tähendab teisteks aladeks jääb ainult 10%, kuna teis-

tes maades, nagu Tartumaal, põllumajanduse alal töötab 54,2%, Valgamaal 55,4%, Võrumaal 76,3%. Tähendab, seal on teisi tööalasi, kus rahvas võib tööd leida. Rahva tiheduse tõttu ei suuda kõik aktiivsed perekonnaliikmed tegevad olla põllumajanduses. Petserimaal ei võta põllumajanduslikust tegevusest osa maapuudusel 63% elanikkudest, tähendab ainult 37% leiab seal põllumajanduses tööd. Kui võtame Viljandimaa, siis näeme, et seal aktiivsetest perekonnaliikmetest ei võta osa põllumajanduslikust tegevusest 23%, Pärnumaal 25%, Tartumaal 15% ja Valgamaal 11%. Sellest näeme, milline suur vahe on Petseri põllumajanduse alal töötavate elanikkude majandusliku olukorra vahel võrreldes teiste maakondadega.

Edasi tekib küsimus, kuidas elas piiriäärne rahvas varem, enne sõda? Nad elatsid endid kõiksugu kõrvaltöödega, rännates välja laiale Venemaale, kus nad kõiksugu eritööladel endile ülalpidamist teenisid.

Nii on teada, et peipsiäärsed venelased on väga head müürišepad, kes laialt leidsid tööd Venemaal, muidugi suvistel tööhooaegadel. Kuid neist on meil tööd leidnud ainult osa, sest et meil ehitusetöid võrdlemisi vähe. Samuti on teada, et narvatagustes valdades on terved külad, kes töötavad kingseppadena, näiteks Jaama, Vasknarva ja Skamja, kuid neil ei jätku terveks aastaks tööd, vaid ainult teatud aja-järguks, see on sügisel ja kevadel, sest puudub turg. Varematal aegadel oli neil võimalik saata valmistatud saapaid Vene turgudele, ja seetõttu olid nad kindlustatud. Et nad tol ajal võrdlemisi hästi elasid, seda näitavad külad, mis oma ehituste poolest pakuvad head pilti, nagu Jaama, Vasknarva, Skamja. Kui aga elamusse astute, siis näete, et rahvas elab äärmises viletsuses, kuna maja väliselt näitab päevi möödunud aegade paremast olukorrast. Samuti on Skarjatina vallas palju teesillutajaid, kes leidsid tööd ka väljaspool tolikeaegseid Eesti piire.

Nagu ettetoodud tõsiasi näitavad, on rahvas piiriäärsetes maades töövõimalused kaotanud, nad on sunnitud sageli nälgima, võib öelda, alatoitus on üldine. Kui endisel koolinõunikul oli mul võimalusi ametisõitudel tähele panna, kuidas inimesed Petserimaal ennast toidavad. Leib puudub juba poolest aastast paljudel kodanikkudel, ja nad peavad ennast paremal juhul ainult kartulitega toitma. Näed, et laual on kartul, kuna leib puudub; kartul soolveega — see on kogu nende toit. Eriti aga kannatavad alatoitluse all lapsed, eriti kooliealised lapsed, kes äärmiselt kahvatud ja verevaesed. Kooliarstid on konstateerinud kooli revideerides tervishoidlikust seisukohast

laiaulatuslikku verevaesust kooliealiste laste keskel, mis oleneb alatoitlusest.

Kui suur on tööpuuduse all kannatajate arv, seda on muidugi täpselt raske kindlaks teha. On olemas Petseri maakonnas asuva töbörsi andmed: 1928. aastal oli registreeritud 3929 töötatöölist, 1929. a. 3005, kuid igatahes töötatööliste arv on kaugelt suurem, sest rahvas teab, et raske tööd leida ja seepärast hoidub registreerimisest. Kui algasid Tartu-Petseri raudteeliini tööd, siis ilmus suuremal arvul kodanikke Petserisse, et seal end registreerida ja tööd leida, kuid pettumused olid suured. Tööd leiti raudtee-ehitamisel väga vähe seetõttu, et suurem osa töid tehti mehhaniliste abinõudega ja inimesjõudu vajati vähe.

Kui nüüd küsida, mida on piirimaadel valitsuse poolt tehtud tööpuuduse vastu võitlemiseks, siis peab ütleva — väga vähe. Kõigepealt, et tööpuuduse vastu võidelda, tuleks muidugi väikseid maapidajaid paremasse majanduslikku olukorda asetada, see tähendab, peaks tõstma nimelt põllumajanduse viljakust. Muidugi oleks selleks tarvis ka pikaajalisi krediite. Peab tähendama, et maade kruntimise tööd on iseenesest väga tähtsad piiriäärsete maade tarvis. Need on nüüd suuremalt osalt läbi viidud, kuid kahjuks puuduvad Petserimaa, narvatagustes ja peipsiäärsetes valdades krediitvõimalused. Piiriäärsed kodanikud ei saa pikalaenu pangast samuti ka maa-pangast soodsaid krediite selle tõttu, et nende maad seni olid kinnistamata. Seetõttu ei ole viimase 10 aasta jooksul väikemaapidajad piirimaadel suutnud oma põllumajandust tõsta, võrreldes meie teiste sisemaa põllupidajatega, kellel krediitvõimalused on kaugelt soodsamad olnud.

Hädaabitööde korraldamiseks on krediite antud eelmistel aastatel: 1927. a. taliste hädaabitööde tarvis umbes 4.000.000 senti ulatuses, 1928./1929. a. — 1.000.000 senti ja peale selle veel Peipsijärve kallaste kindlustamiseks 1.150.000 senti. Muidugi mõista on need summad küllalt väikesed, et tõsiselt ei suudetud rahva hädasid katta. Nüüd aga kahjuks peab konstateerima seda kurba tõde, et käesolevas seaduseelnõus ei ole ette nähtud tarvilikku krediiti nende maa-alade tarvis, aga ometi peab ütleva, on käesoleval aastal sellele vaatamata, et põllumajanduslik aasta võrdlemisi soodne oli, seal praegu kitsikus suur just selle tõttu, et eelmistel aastatel tehti väga palju laenu, ja et linahind langenud, siis suudetakse vaevalt pankades oma võlad tasuda, kuna igapäevaseks eluks ja peatoiduks raha vähe üle jääb. Kirjeldatud asjaolud nõuavad, et keskvalitsus pööraks tõsiselt tähelepanu rahva viletsale olukorrale. Meie teame, et teistes

maades on võetud väga tõsiselt tööpuudust. Nii näiteks leidsid pärast ilmasõda Poola ja ka Itaalia töölised palju tööd Põhja-Prantsusmaal sõjahävituste likvideerimisel ja uute hoonete üleshitamisel. Ma arvan, et ka meie valitsus peaks leidma abinõusid, kui mitte sisemaal, siis väljaspool töötatööliste töö leidmiseks. Aga niikaua kui rahval puudub töö, on riigi püha kohus tulla rahvale vastu ja anda võimaluse piirides neile tööd. Mõnedkümmend miljonid ei oleks ometi sedavõrt kooruvad, et toetada rahvast, kes paljudel juhtudel otse nälgib. Seepärast ma paluksin väga Riigikogu enamust, et ta toetaks neid parandusi, mida meie rühma poolt tehakse hädaabitööde krediitide suurendamiseks, millest võiksid ka Petserimaa, peipsiäärsed ja narvatagused vallad hädaabitööde korraldamiseks krediiti saada.

A. Gretshanov (vn): Господа народные представители! Я как депутат от русского населения хочу дать обзор о положении жизни Печерского края. Именно я хочу обосновать нужды и безработицу населения, которой они страдают хронически и находятся в весьма бедственном положении.

Малоземелье превращает Печерский край с каждым годом в тысячи безработных. Такие семьи должны каждую весну голодать и за неимением хлеба питаться только картофелем, а за неимением картофеля — капустой. Семьи безработных переносят голод в продолжительный период, начиная с октября месяца, потому что им хватает своего хлеба на $1\frac{1}{2}$ —2 месяца.

По статистике 1924. г. в Печерском крае имеется 0,5—5 гек. = 3400 хоз., что составляет 34,5%. Вторая группа, имеющая от 5—10 гек., = 3312 хоз. — 33,6%. Этим хозяйствам своего хлеба хватает только на полгода.

Поэтому можно определенно сказать, что если из первой группы в расчет взять только взрослых из каждой семьи по одному человеку, то безработных в Печерском крае есть 3400 человек.

Во второй группе, как я сказал, хлеба хватает на $\frac{1}{2}$ года. Эти хозяйства хотя более обеспеченные, должны тоже в свою очередь искать работы, что составляет 3312 безработных, т. е. с каждой семьи по человеку, которые и поддерживают побочным заработком свои семьи до нового урожая.

Могу заверить, народные представи-

тели, что в Печерском крае безработных ежегодно около 4000 человек.

А с весны до нового урожая к первой группе присоединяется и вторая, что составит вместе около 8000 человек безработных. При Печерской уездной управе в бирже труда на 1-е января 1929. г. зарегистрировано 3005 безработных. Но большинство безработных устраивается без регистрации.

За поисками работы ходят целыми семьями, из деревни в деревню, из хутора в хутор. Изнеможенные и измученные, часто работают только за еду. Крупные землевладельцы привыкли их эксплуатировать в таком порядке: „Что, мол, мне рабочих не надо, а если желаете работать за хлеб, то можно.“ Рабочий, не видя несколько дней горячей пищи, с одним сухим хлебом выйдя из дому, конечно, от изнеможения не имея больше сил двигаться дальше, по необходимости соглашается на предложение хищника-эксплоататора. Поработает дня два за пищу, подкрепится и опять движется дальше, а там опять его ждет такая-же участь.

Проблуждав целый месяц по Верровскому и Валкскому уездам и захватив часть Латвии, только там он находит себе работу.

Вот как живет Печерский безработный, который величается земледельцем. Печерский уезд, как всем известно, с самого начала существования республики подвергся огню и опустошению во время освободительной войны. И так бедные и на половину опустошенные хозяйства не могут и до сего времени войти в нормальное положение. Почему? Я бы сказал, потому что само государство не откликнулось на призывы о помощи.

Русские окраины, как предыдущим так и настоящим правительством всегда были заброшены на произвол судьбы. Кто был виноват, кто прав, но я сейчас отчасти виню бывших русских депутатов, которые всегда, как раньше так и теперь, плетутся в хвосте с правящей коалицией, которая мало нуждается в их поддержке.

Но к сожалению русский депутат г-н Смирнов голосовал в финансовой комиссии против увеличения кредита безработным.

Но когда правительство отпускает кредит на непроизводительные расходы, то русские депутаты почему-то охотно голосовали и в III Государственном Собрании против интересов рабочего класса. Рус-

ские депутаты охотно поддерживают и в IV Государственном Собрании настоящую коалицию.

За 10 лет существования республики непроизводительных расходов сделано не мало.

Но если речь идет об отпуске кредита на безработных Печерского края, то правящая коалиция боится отпустить несколько миллионов на улучшение положения безработных в указанном районе.

Вся вина и ответственность, конечно, лежит на правительстве, которое граждан делит на сынов и пасынков. И вот, я должен подтвердить, чтобы не было голословно, и в настоящий момент Печерский край забыт правительством.

Печерский край раньше и теперь всегда должен был просить милостыню „ради Христа“.

Но я, господа народные представители, обращаюсь к правящей коалиции с требованием об отпуске определенного кредита на безработных Печерского края, ибо бедствия пограничных областей велики.

A. Kirikal (tp): Riigikogu liikmed! Mõõdunud Riigikogu koosolekul ma juba kandsin ette üksikasjalised andmed meie tööpuuduse kohta ja kujutasin pildi, mis näitab, et tõesti meil olukord selles suhtes kohutav on. Ma täna ei hakka kõiki üksikasjalisi andmeid ette tooma, rõhutaksin vaid ainult seda, et vahepeal on juurde tulnud teateid, mis pilti, mille ma mõõdunud koosolekul maalisin, veel kord tõendavad; nimelt on töötatöölise komiteede poolt tulnud märgukirjad, mis näitavad, et tööliste seisukord on tõesti kohutav. Nii on tulnud Tartu linna töötatöölise komitee poolt märgukiri, Pärnu töötatöölise poolt on tulnud uus märgukiri, ja ka praeguse Riigikogu koosoleku ajal on Tallinna töötatöölise poolt antud märgukiri. Neis kõigis toonitatakse seda, et käesolev krediidi määramise seadus, mis siin Riigikogus arutamisel, ei lahenda küsimust, nagu see tarvilik. Meie selles seaduseelnõus ei leia krediiti kõigevaesema ja kõigeviletsama maakonna jaoks, nagu seda on Petserimaa. Peale selle on Tallinna töötatöölise märgukirjas otsekohe öeldud, et hädaabitöid töötatöölisele võivad otstarbekohasemalt korraldada ainult omavalitsused. Käesolev seaduseelnõu ei räägi aga põrmugi krediidi määramisest omavalitsustele, vaid ainult riigikeskasutusele, ministriumile. Kujutage nüüd ette, kas teab ametnik keskasutuses, kuidas on olukord koha peal, kuidas on olukord näiteks Petseri maakonnas. Loomulikult ta seda ei tea ja ei saa seda krediiti otstarbekohaselt määrata, ja

seepärast saab siin õitsema lopsakas onupoja-politika. Peale selle on krediit ise niivõrt väike, et see sugugi ei lahenda töötatöölise küsimust ja ei jätku isegi paariks kuuks hädaabitööde korraldamiseks, kuna juba eelmisel aastal — ma seda toonitasin ka eelmisel Riigikogu koosolekul — see krediit oli üle 60 miljoni, käesoleval aastal leiame aga kõigest poole sellest summast. Ja pealegi meie teame veel, et igalpool töötatöölise arv on kohutavalt suurenenud. Kuidas säärasele kohutavale olukorrale suhtuvad meie parempoolsed erakonnad, sellest huvitav lugu. Nimelt eelmiste päevakorra-punktide arutamise juures kutsuti kõigi rühmade esindajad alla vestibüüli, kus oli töötatöölise saatkond, kelle poolt ulatati meile märgukiri. Mina muu seas kõnelesin neile, et meie rühma poolt teeme kõik, mis võimalik, et töötatöölise seisukorda parandada, sest nende nõudmised on ka meie rühma nõudmised. Muu seas toonitasin, et meie rühma poolt on esitatud Riigikogule seaduseelnõu, mis määrab töötatöölisele ühekordse toetuseraha pühadeks 5000 senti suuruses. Siis toonitasin ma, et siin praegu kõnelevad teiega neli kristliku kiriku esindajat — nimelt olid all Vene rühma kuuluv rkl. Bulin, metropoliit Aleksander, pastor Kapp ja pastor Tallmeister — ja kui nad vähegi tahavad evangeeliumi põhimõtteid pooldada, siis peavad nad meie ettepanekut kahe käega toetama. Seejuures sai pastor Tallmeister ägedaks ja ütles, et seda kommunistlikku jutlust ei taha meie kuulata. Tahaksin siin kinni naelutada, et rkl. Kapil ja rkl. Tallmeistril on evangeeliumi põhimõtte kommunistlik jutlus. Mõlemad pastorid tõusid uhkusega üles ja läksid minema. Pärast istestas isegi rkl. Bulin nende teguviisi üle, sest tema ei olevat säärast asja oma elus veel näinud.

Mis puutub käesolevasse seaduseelnõusse, siis ütlen ma, et vähemalt sel määral, nagu see esitatud, ei lahenda see töötatöölise õigusi, ja selles mõttes toetan ma kahel käel neid ettepanekuid, mis selle krediidi määra suurendavad.

L. J o h a n s o n (stp): Austatud Riigikogu liikmed! Juba esimesel lugemisel on võimalus olnud näidata, et terve see hädaabitööde krediidi nõudmine ei ole muud midagi, kui puru silma puistamine rahvale. Nagu seda rahaasjanduse komisjoni liikmed võisid kuulda ja nagu tulid selgusele, ei ole tööpalkadeks rohkem kui 35 miljonit senti. See on väike summa, ja seejuures on töödena arvesse võetud päris korralikud tööd, mida oleks tulnud teha krediitidega, mida lisaelarvega nõutakse, kuid mitte hädaabitööde palkadega. Valitsus on soodustusi ja krediite nõudnud jõukatele nii-

palju, et kogusumm ulatub juba miljarditesse, ja mida viimase kuu jooksul on Vabariigi Valitsus nõudnud üksikute kihtide ja organisatsioonide ning väikeste kildkondade toetamiseks. Neile lisaks on siingi eelnõus terve rida summe, mis lähevad põllupidajatele. Nimelt on ette nähtud veosummad, see on selleks otstarbeks, et kus on seismas talupidajatel head hobused ja kus ka sulased, et siis neile vedu anda. Selleks on summad ette nähtud.

Meil loetakse kõike tööpuuduse vastu võitlemiseks. Alles hiljuti kuulsime, et piirituseajamiseks on määratud 100 miljonit senti. Selle põhjenduseks toodi Majanduseministri poolt, et palgaolude parandamiseks ostetakse kartuleid ja seega makstakse maatöölise palku. See oli õieti lisakrediidi nõudmine, kuid Majanduseministri arvamise järgi palgaseadus. Nii saab aru Majanduseminister palgaseadusest, töölisteküsimusest ja tööpuuduse vastu võitlemisest. Otse tüütuseni on kuulnud Vabariigi Valitsuse poolt seletusi, et naha- ja riidetollide tõstmine, mis ette võeti teatud isikute huvides — kes selle läbi suurt kasu said, ja kelle nimed ajalugu kord toob, kuna Eesti rahvas on sellest ainult kahju saanud — et need summad on läinud ainult hädaabitöödeks, tööpuuduse vastu võitlemiseks ja tööliste palkadeks. Tehtagu mis tahes: normeeritagu peekoniliha hinnavaht, pandagu maksma viljatollid — kõik tehakse tööliste seisukorra parandamise tähe all. Kõigele sellele leiab Eesti parlamendi tagurlikum ja mustasajalisem rühm — tööerakond — oma häälekandjas üldnimetuse, mis juures igasuguseid andmeid otse võltsides käsitatakse, nagu seda näeme selle ajalehe mitmesugustest kirjutustest. (A. S c h u l b a c h, tões: Eks Te tooge üks võltsimine ette.) Kõigepealt on see võltsimine, kui ütlete, et Hariduse- ja sotsiaalministeeriumi ülesanne on tööpuuduse vastu võidelda hädaabitööde korraldamise abil. See on alati Teedeministeeriumi ülesanne olnud, ja selle ministeeriumi eesotsas seisid siiani teie koalitsiooni kuuluv minister Köster. Need arvud, mis ette toodi, on kõik võltsitud. (A. S c h u l b a c h, tões: Need on statistika keskbüroost võetud.) Kui niisuguste arvudega esinetakse, nagu „Vaba Maa“ teeb, see näitab, kuikaugele üksikud ajakirjanikud lähevad ja missuguste hingeliste madalustega nende inimeste juures tegemist, kes katsuvad igasuguseid abinõusid leida, et rahvale puru silma puistata. (O. G u s t a v s o n, stp: Ajakirjanikud hanijalgades.)

Teile on juba seletatud, miks tõusid tööalijate arvud tänava aasta tööbörsidel. Varemadel aegadel ei võetud andmeid kõigi tööbörside kohta. Varemalt ei registreeritud ka Petserimaal töötatöölisi.

Aga seal tulevad politilised ja ajakirjanduslikud neegripoisid ja teevad väledate sõrmedega kõiksugu võtteid. Minul ei tarvitse seejuures peatuda, sest kui nemad seda ei teeks, siis ei oleks nad nemad, siis tuleks arvestada neid kui ausaid politilisi tegelasi ja ausaid ajakirjanikke.

Kui vaatame seda töödekava.... (V a h e l h ü ü e.) Ma ei ole leidnud ühtki kirjutist, mis A. S. nimetähti kannab ja mis ei oleks võltsitud, A. S. on pärit „veileriaadast“ — kust ka Veiler pärit on. (V a h e l h ü ü e.) Minu parteikaaslane on protsessi kaotanud, see on õige, aga see ei ütle veel midagi, sest teie teate väga hästi, mis on protsess. Ja kohtud ei ole kunagi eksimatud, ja sagedasti inimesed ei saagi kõige parema tahtmise juures oma süütust tõendada.

On välja jäetud tänavuse aasta krediidist omavalitsuste töö. Tööd, mis omavalitsused varematal aastatel teinud, need on viimseini välja jäänud. Omavalitsuste kavu ei ole üldse arvesse võetud. Muidugi siin on ka meie omavalitsustel suured teened, et see välja on jäetud. Meie omavalitsused ei ole seda nõudnud. Aga mispärast? Meie omavalitsuste eesotsas seisavad kõige tagurlikuma erakonna — tööerakonna juhid. Niihästi Tallinnas, Narvas, samuti teistes linnades, kus suur tööpuudus, suur kitsikus, seal seisavad tööerakonna juhid omavalitsuse eesotsas. Võite lugeda Schulbach'i ja teiste säärase kirjutustest. Nad ei tunnusta, et meil tööpuudus on. (A. S c h u l b a c h, tões: Kuna ma olen öelnud, et tööpuudust ei ole? Mis Teie võltsite!) Tahetakse tõsiolusid maha salata, seda tõsiolu, et meil valitseb tööpuudus ja meil selle vastu tulevad tarvitusele võtta tõsised abinõud, sääraseid, mis mõju avaldavad ja kergendaksid nende inimeste häda, kes tööpuuduse all kannatavad. Käesolev eelnõu seda ei tee.

M. M i h k e l s o n (stp): (Äge kahekõne L. J o h a n s o n'i, stp ja A. S c h u l b a c h'i, tões vahel kohtadel. — L. J o h a n s o n, stp: Ükski erakond ei ole oma kaaslasti nii alatult teotanud, nagu teie teete.)

J u h a t a j a: Rkl. Johanson, ma leian, et Teie viimane väljendus Riigikogu rühma kohta ja erakonna kohta, nimelt väljendus „alatu“ on ebasünnis, ja teen Teile märkuse. (Kahekõne L. J o h a n s o n'i, stp ja A. S c h u l b a c h'i, tões vahel kestab edasi. — L. J o h a n s o n, stp: Meie ei ole kunagi nii kirjutanud Juhkamist ja Kalbus'est. Meie ei ole kunagi seda teinud, meil on viisakust.) Rkl. Johanson, kutsun Teid korrale.

M. M i h k e l s o n (stp): Töötatöölistele hädaabitööde krediitide määramisel tahtsin pöo-

rata Riigikogu liikmete tähelepanu asjaolule, et Vabariigi Valitsuse poolt esitatud kavast on hoopis välja jäetud krediitide määramine Läänemaa jaoks. Haapsalu linnal mitmetuhandlise elanikkudeperegaga on terve rida, mitusada inimest töötatöölisi, kuigi nende täpset arvu pole teada. Häda ja viletsus on väga suur, sest linnas praegu mingisuguseid sääraseid tööstusi pole, millised suudaksid anda alaliselt tööd kohalikkudele töölistele.

Mõni aasta tagasi oli Haapsalus suurem valmisriiete tööstus. See on nüüd suletud, ja töötä rätsepatöölisi, võrdlemisi hästi õppinud töölisi, on seal küllalt, ning need suudaksid küll hädaabitööde krediitide arvel õmblusetöid teha.

Teiseks viletsuse kohaks on Läänemaal Hiiu saarel Kärkla alev. Selles alevis elab üle 2000 elaniku ning seal asub Kärkla kalevivabrik. Seal leidis tööd vabriku normaalsel töötamiseajal umbes 700 kuni 800 töölist. Praegu aga töötab Kärkla kalevivabrik vaevalt 200 inimesega. Seega leiab tööd seal vaevalt $\frac{1}{4}$ töövõimelistest isikutest. Kuid ka nende töötajate palk on äärmiselt madal, näiteks maksti süstemaatilisel reale töölistele kuudekaupa — kunstlikult arvates neid ajutiseks tööjooks — 65 senti päevas. Peale selle on Kärkla kalevivabrikus kõige suurema tööpuuduse ajal nädalatepikkused tööseisakud, kõrvaltööd samas piirkonnas aga on väga raske leida, sest ümbruskond on vaene. Seetõttu on sealsed töölisel väljapääsematus seisukorras, kuna niikuinii madalate palkade tõttu elatakse peost suhu, ning pealegi alalise alatoitluse tõttu põevad töölisel pikaajalisi ja raskeid haigusi, mis nende seisukorda veelgi halvendab.

Seepärast pöörates sellele Riigikogu tähelepanu, loodan, et Riigikogu poolt võetakse vastu soovivaaldus või vähemalt Teedeminister arvestab Haapsalu ja Kärkla töötatööliste rasket seisukorda ja tuleb vastu kõnesolevate eelkrediitide määramisel ka Läänemaa elulistele huvidele.

O. G u s t a v s o n (stp): Prantsuse vanasõna ütleb, et isegi ilusaim daam ei saa pakkuda rohkem kui tal on. See vanasõna tuleb meelde, kui vaadelda tööerakonna häälekandja „Vaba Maa“ seisukohti töötatööliste küsimuses. Selle lehe juhtkirjanik A. S. — selle initsiaali varjul esineb vist keegi härra Riigikogu liige, kes väga ärevaks läheb igakord, kui siin on juttu tähenadatud artiklitest — on katsunud mitmel korral tõendada, kui hirmus palju olevat praegune valitsus teinud töötatööliste ja tööpuuduse küsimuse lahendamiseks. Täna on see härra järjekordselt võtnud kõne alla tööpuuduse küsimuse käsitamise ses mõttes, et laulda kiidulaulu praegusele valitsusele. Nii kirjutab ta

näiteks, kuidas põllumehed olevat äkki hirmsasti muutunud märksa pahempoolsemaks kui nad olid enne. Saulustest olevat saanud Paulused. Ta tõendab: „Kindral J. Soots aruandjana ja Teedeminister A. Jürman autorina kaitsevad mõlemad väga südilt ja tagajärjerikkalt eelnõu, mis valitsuse poolt esitatud. Kui praegune valitsus astus ametisse, siis oli juhus meie lehe veergudel märkida, et oodata on põllumeeste kogude nihkumist pahemale poole sotsiaalküsimustes. Hädaabitööde vaidlused Riigikogus on näidanud, et need ootused mitte aluseta ei ole.“

Härrad põllumehed, näete, viibimine tööerakonna viisakas seltskonnas on teile väga kasvatavalt mõjunud. Teie olete muutunud pahempoolsemateks kui — ärge kohkuge — sotsialistid pahemal tiival. Seda tõendab ei keegi muu kui „Vaba Maa“ juhtkirjanik A. S., alias Arnold Schulbach. (J. T e e m a n t, põl: Ta on teie sõber, ta tunneb seda. — L. J o h a n s o n, stp: Rkl. Gustavson, see peaks olema mitte A. S., vaid S. A., siis tuleks õige nimi välja.)

Mulle langeb kurb kohus osaks härra A. S. vaimustust pisut jahutada. Puudutagem kõigepealt paari sõnaga seda kangelasetööd, mida oli sunnitud aruandjana võtma endale härra Soots. Rahaasjanduse komisjonis oli väga traagikoomiline aruandja valimine. Kogumeestest ei tahtnud nimelt keegi võtta endale aruandja kohustust.

Seal pandi ette üksteise järele härrad Martinson, Suursööt, Laarman,...(M. L a a r m a n, põl: Eksite, mind ei olnud.) Vabandust, mitte Teid, vaid härra Tonkman'i nimetati aruandja kandidaadina. Aga kõik need härrad ütlesid ära aruandja kohustustest. Siis pakuti seda austavat ülesannet tööerakondlasele Baars'ile. Ta oleks vist peaaegu krambid saanud — nii kohutas teda tehtud ettepanek: tema töötajate krediidiküsimuses aruandja! Järjekorras jätkati otsimisi koonduse ridades — paluti härrasid Loosalut ja Fuks'i — tagajärjeks oli nende mõlemate äraütlemine. Siis mindi kosja kristlikule rahvaerakonnale ja tehti ettepanek härra Kapile, võtta aruandja ülesanne endale, aga temagi loobus. Kas loobumise põhjustas nagu evangeeliumi pulmas mõni maine asi või miski muu asjaolu, seda ma ei tea. Võibolla et ta Tallmeistri eeskujul ei riskinud olla niivõrt suur kommunist, et kaitsta töötajalisi. Edasi pakuti aruandja austavat ülesannet rahvaerakondlasele härra Sihver'ile. Leiti nimelt, et Põllutöoministeeriumilgi on kaitsta oma osa krediidit käesolevas eelnõus, ja et seepärast eeskätt peab kandma vastutust rahvaerakond,

kelle käes Põllutöoministeerium. Kuid härra Sihver tänas ja — ütles ära.

Vahepeal oli tehtud ettepanek sotsialistlikule rühmale: andku tema aruandja. Kogumeeste „Kaja“ kasutas selle juhuse, et näidata näpuga sotsialistidele: näe, kuidas need härrad on viimasel ajal käest ära — nad ei tunne mingit huvi töötajate küsimuse vastu. Tekib küsimus, miks loobusime meie? Meie rühm motiveeris oma äraütlemise järgmiselt: me loobume aruandmisest küsitava krediidit oma huvides: on nimelt karta, et koondus, eriti aga põllumeeste kogud ei jäta meie aruandmist kasutamata sõjakäiguks töötajate krediidit vastu, et saada vabaks vastutusest. Meie kartusime, et küsitud krediidit kärelda võidak. See ei ole vabaltvõetud oletus, vaid kurvad kogemused lähemast minevikust on meid teinud ses suhtes ettevaatlikuks. Sel põhjusel loobus meie rühm aruandmisest.

Tekkinud seisukorras ei jäänud üle muud, kui komisjoni esimees rkl. J. Soots oli sunnitud selle kohustuse endale võtma. Komisjoni koosoleku lõpul juhtus keegi komisjoni liige nimeutama rkl. J. Soots'i aruandjaks. Ta protesteeris selle vastu ja ütles, et tema esineb mitte aruandjana, vaid komisjoni esimehena.

Peatusin käesoleva momendi juures pikemalt selleks, et veidi vaigistada vaimustust, mis on A. S., oletades, nagu oleksid põllumeeste kogud ja nende hulgas ka kindral Soots muutunud pahempoolseks, ja seepärast et nad tööerakonnaga istuvad ühe laua taga. See on hädavoorus, mille hädarüütliks kindral Soots peab olema, küsimata, kas ta seda olla tahab või mitte. (V a h e l h ü ü e keskelt.) Teie näete, asi, millega A. S. sõitma läheb, näib olema ilus, aga ta lennuk ei tõuse kuigi kõrgele, vaid kukub ja see kukumine on suur ja ränk.

Oma artikli lõpus ütleb A. S.: „Kuid ka siingi kisti Riigikogus löögiriist nende käest ära“, jutt on sotsialistidest, „sest Teedeminister näitas, et tänava valitsus mõtleb hakata energiliselt töötergu korraldama, aga ka hädaabitööde korraldamisega usinam on olnud, kui eelmisel aastal ja neid suuremal määral kavatses läbi viia, kui sotsialistide valitsuse päevil.“

Nõnda siis praegune valitsus on esiteks töö korraldamises õnnelikum, ja teiseks lubab palju suuremad summad kui eelmine, pahempoolne valitsus, sama valitsus, kust ka tööerakond osa võttis kahe mehega, seesama tööerakond, kes läheb nüüd sõtta endise valitsuse ja oma erakonda kuuluva kahe valitsuseliikme vastu.

Vaatleme nüüd, kuidas selle kiidetud korraldamisega tööpooldest lugu on.

„Vaba Maa“ on enese pannud hirmus täba-

rasse seisukorda oma suhtumises omavalitsuste ossa hädaabitööde korraldamisel. Mul on meeles, kuidas „Vaba Maa“ kord varem kirjutas ja ütles ühes artiklis, kuidas Tallinna energiline linnapea — selleks on härra Uesson, tööerakondlane — on kindla käega asunud töötatöölise küsimust lahendama linna hoolekande osakonna asemel, kes lillegi ei liigutavat tööpuuduse vastu võitlemisel. Nüüd olevat loota, et valitsus hakkab energilisemalt asjast kinni ja asub lahendama töötatöölise küsimust käsi-käes omavalitsusega. Tähendab, ka „Vaba Maa“ rõhutab käesoleval puhul, et tööpuuduse lahendamine peab sündima käsi-käes omavalitsustega. Selles suunas on Tallinna linnapea Uesson astunud samme, ja see on märgiks, et midagi suurt ja mõjuvat tulemas.

Enne kui vaadelda eelnõu sisuliselt, lubatagu märkida paar väikest iseloomustavat joont käesoleva eelnõu puhul. Mul oli juhus kuulata töötatöölise saatkonna liikmete seletusi, kes rääkisid järgmist: kui nad tööpuuduse lahendamise palvega pööranud härra Riigivanema poole, olevat viimane neile vastanud: Ega ma mõni Nikolai II ei ole, et ma üks saaksin teie kasuks midagi teha. Kui saatkond oma seletusi jätkanud, siis olevat härra Riigivanem öelnud: Ega ma ei ole süüdi, et meie esivanemad olid nii rumalad ja valisid nõnda kehva maa oma asukohaks. (P a h e m a l t p o o l t: Mis ta veel ütles?) Mis ta veel ütles, seda seletab ehk härra Juhkam pärast, esindajad ise mulle rohkem ei rääkinud. Ühenduses sellega tuleb mulle meelde üks teine lugu tänavu kevadest. A. S. oma juhtkirjas teeb etteheiteid eelmisele valitsusele, see olevat kulutanud liiga vähe töötatöölise toetamiseks. Aga kui valitsus tuli vastava krediidi nõudmisega, siis oli just tööerakonda kuuluv Aleksander Veiler see, kes leidis, et töötatöölise küsimus on üles puhutud, meil olevat tekkinud terve kiht nõndanimetatud elukutselisi töötatöölisi, kes ei tahtvatki teha korralikku tööd. Ta tõi näiteid nii Tartust kui Tallinnast ikka selle sousti all, ikka selle eesmärgiga, et eelarvesse võetud krediit on liiga suur ja et niipalju ei olevat seda vaja. Just tööerakond oli see, kes katsus kõik teha tööpuuduse vastu võitlemise krediidi vähendamiseks. Te näete, kui hästi tööerakond ses suhtes oma töö korraldanud. Veiler katsub teha kõik, et töötatöölisele vähem määrataks krediiti, ta on Johanneseks, kes teed valmistab Kristusele, kes pärast A. S. nime all tuleb „Vaba Maas“ ja materdab valitsust, miks ta nii vähe krediiti määranud tööpuuduse vastu võitlemiseks.

Nüüd vaatleme lähemalt, kuidas A. S. poolt ideaalseks kiidetud hädaabitööde korraldamise ja tänavu lugu on. Komisjonis selgus,

ja härra Tonkman ei jõudnud küllalt kiita seda uut suuna, mis valitsus tänavu esmakordselt võtnud tööpuuduse küsimuse lahendamisel.

Aga milline on see suund? Risti vastukäiv sellele, mida kiitis „Vaba Maa“ varemalt ühendas härra Uesson'i sammuga: härra Strandman'i valitsus leiab, et kõige ideaalsem viis tööpuuduse lahendamiseks olevat see, kui omavalitsused üldse välja praagitaks sellest tööst. Härra Tonkman leidis, et see on suurem leuitis, millise teinud praegune valitsus. Komisjonis leidsid nii aruandja kui ka härra Tonkman, et summad, mis antud tööpuuduse vastu võitlemiseks omavalitsuste kaudu, olevat mahavisaatud raha. Aga on teada, et väga mitmed linnad on tarvitanud neid summe mitte vähem produktiivselt kui valitsus. Nii näiteks Narva linnas on hädaabitööde krediidi arvel tehtud terve rida väga produktiivseid töid. Samuti Tartus, Pärnus ja mujal. Komisjonis võttis sõna Harju maavalitsuse esimees härra Kuris ja näitas, kuidas Harjumaal samuti on tarvitatud väga otstarbekohaselt hädaabitööde krediite. Valitsus aga leiab, ja härra Tonkman kiidab kaasa, et omavalitsused ei oskavat midagi teha hädaabitöödeks määratud summadega.

See on siis see A. S. poolt ideaalseks kiidetud korraldus, et valitsus omavalitsused täiesti kõrvale jätab.

Siin võime näha, kuidas heas seltskonnas üksteise mõjutamine on vastastikune: põllumehed on muutunud pahempoolseiks ja tööerakond parempoolseks. See oli vist Teemandi valitsuse ajal, kui valitsuse juht ütles, et ta ei mõista omavalitsuste keelt. Nüüd on see haigus nähtavasti ka tööerakonnale külge hakanud. Ma küsiksin härra A. Schulbach'ilt ja teistelt: mis peaks selle uue orientatsiooniga peale hakkama vaene härra Uesson? Enne suuresti reklameeritud linnapea, aga nüüd ei saa üht pennigi temale usaldada, sest ta ei oska sellega midagi mõistlikku teha. Ja siin ilmnebki ilusaima daami võimetus pakkuda rohkem kui tal on. A. S. käib üle pea ülesanne kaitsta omavalitsusi ja sealjuures kiita ühtlasi Vabariigi Valitsust, ühes nõus olla nendega, kes omavalitsusi ei usalda. Aga siin tuleb käia tarkussõna järgi: „Der Bien' muss.“ See „der Bien“ peab püüdma.

Meie rühm ei saa jätta konstateerimata, et see tee, mida Tonkman teivtab ja A. S. „Vaba Maa“ veergudel leiab olema õige tee tööpuuduse vastu võitlemiseks, on väga libe tee, ja sellele libedale teele minekuks ei taha meie kaasa aidata. Ei tohi jätta kõrvale omavalitsusi tööpuuduse vastu võitlemise tähtsal alal, vaid siin tuleb käia käsi-käes omavalitsustega.

Härra Teedeminister püüdis tõendada, nagu oleks komisjonis toonitatud, et omavalitsusi

ei tulevat mitte seepärast kõrvale jätta, et nad ei oska midagi teha, vaid et siin tuleb tööde tähtsuse järgi määrata nende järjekord: see kõik, mis riik teeb, on esimese järgu tähtsusega, aga see, mis omavalitsused teevad, — teise järgu tähtsusega. Ma arvan, et niihästi omavalitsusel kui ka riigil on esimese järgu tähtsusega rutulisi, aga samuti ka teise järgu tähtsusega ülesandeid, millega võiks enam-vähem viivitada. Aga et ainult kõik riigi ülesanded oleksid esimese järgu tähtsusega ja kõik omavalitsuste omad võiksid kannatada, see väide ei pea paika.

Edasi A.S. ütleb oma juhtkirjas, et summ, mis praegune valitsus nõuab, on suurem eelmise valitsuse omast. See peab olema liigne tunnistus sellest, kui väga pahempoolseks on muutunud kõige suurem — põllumeeste kogude rühm. Kahjuks on tõsiasi jällegi teistsugused, kui A.S. seda kinnitab. Aga eks ole sellegi tõsiasja kohta maksev kõnekään — seda halvem tõsiasjadele. (V a h e l h ü ü e.)

Komisjonis tähendati, et jutt 83.950 kroonist hädaabitööde korraldamiseks töötatöölisele hästi paika ei pea. Seda seletas ei keegi muu kui Teedeministeriumi esindaja, kelle korraldusel hädaabitöid tehakse ja kes peaks kõige rohkem kursis olema, kuidas asi tööpoolest on. Teedeministeriumi esindaja ütles komisjonis, et sellest summast, mis eelarves küsitakse, ei lähe töötatöölise päevapalkadeks rohkem kui 37.300.000 mõne saja sendiga. Enam kui pool nõutud krediidist läheb lihtsalt materjalide hankimiseks. Teedeminister katsus seletada, et siin on tegemist arusaamatusega. Kahtlemata on siin tegemist ühe arusaamatusega. Ei saa ju pidada loomulikuks seda, et ühe ja sama asja kohta ministeriumi esindajad annavad erinevaid seletusi. Küsimus seisab vaid selles, et kelle seletused peavad rohkem paika, härra ministri või ametniku omad. Ma kaldun arvama, et ametnik kui asjale lähemal seisev isik on andnud täpsemad, tõsiasjadele lähemad andmed. Härra minister ütleb näiteks 400.000 kr. kohta, see ei minevat materjalide muretsemiseks, vaid palkadeks. Aga selle summa ees on nimetus „maanteede ehitamiseks ja korrashoidmiseks tarvilikkude materjalide soetamine“. Kui Teie seletate, et niihästi eelnõu nomenklatuur kui ka selles nõutud summad põhjenevad eksitusel, siis, härra minister, lubage küsida, mida võib siis lõppude-lõpuks usaldada? Ma jään seepärast enne kui pärast venele, et ametnik ei ole eksinud. See ametnik arvestas välja komisjonis isegi tööpäevade arvu, vastavalt mitte 80-le, vaid 37-le miljonile. Kui lugu nii, kuidas saab

siis siit järeldada, et tänavu märksa suuremad summad antakse tööpuuduse vastu võitlemiseks kui eelmise valitsuse ajal? Tõsiasjade valgusel ei pea see väide paika, vaatamata A.S. tõendustele „Vaba Maas“.

Kokku võttes võiks konstateerida, et küsimuse seadmine nõnda, nagu oleks praegune valitsus hädaabitööde küsimuse korraldanud eeskujulikult ja nagu annaks ta seks otstarbeks märksa suuremad summad, kui eelmine valitsus, on ebaõige.

Kui toodi ette komisjonis andmeid võrdluseks selle kohta, kuipalju antud läinud aastal ja kuipalju küsitud tänavu summe hädaabitöödeks, siis valgustati juba komisjonis, et andmete hankimisel ja nende koostamisel on käidud imelikku teed. Tänavu aasta on võetud arvesse kõik need krediidid, mis nõutakse talisteks töödeks. Läinud aasta andmete koostamisel on arvestatud ainult neid krediite, mis läinud hädaabitööde korraldamiseks kitsamas mõttes. Meie teame, et mineval aastal peale hädaabitöödeks nõutud krediidi oli terve rida sääraseid krediite, millega tehti harilikke eelarves ettenähtud töid, mis tänavu kantud hädaabitööde hulka. Nende tööde tegemine oli viidud talisele ajale, ja järelikult peaks kõik need summad võetama võrdlusel arvesse, kui tahetakse olla vähegi õiglane. Ja väga tabavalt tähendas minu parteikaaslane Johanson ministeriumi esindajale: kui tahate veelgi suuremat efekti, siis võtke arvesse kõik summad, mis üldse eelarves ette nähtud, nagu raudteede ehitamine, riigi metsatööstuse ametnikkude palgad j.n.e. Sel teel oleks saadud hädaabitööde nime alla mitusada miljonit krediiti. Aga ega säärane võrdlus midagi ei tõenda, siin on lihtsalt opereeritud erisuurustega. (Riigivanim O. S t r a n d m a n: Kas see siis parem ei ole, kui riik teeb harilikke töid hädaabitööde näol?) See on õige, ega saa seda mõista hukka, et ka harilikke töid tehakse talvel, sel teel on võimalik tööpuudust vähendada. Imestamapanev on vaid see, et seda summa, mis mineval aastal samaks otstarbeks ette nähtud oli, ei loeta hädaabitööde krediitide hulka, aga tänavu-aastane summ küll. See mahhinatsioon on vajalik selleks, et kunstlikult näidata, nagu oleks tänavu aasta antud summ suurem, kui läinud aasta oma.

Siinjuures ei saa jätta tegemata valitsusele etteheiteid töötatöölise ekspluateerimises. Riik ei tohiks meeletlikkus seisukorras viibivate hädaabitöölise rasket seisukorda kasutada selleks, et endale lüüa profiiti. Kui valitsus leiab, et teatud harilikke töid võib teha taliste hädaabitööde korras, siis peaks endastmõistetavalt järgnema ka see,

et säärase tavalise töö eest tuleb maksta ka harilikku tasu. Aga kõigi nende harilikkude tööde suhtes on valitsuse esindaja seletuse järgi ette nähtud hädaabitöölise tegelik päevapalk, mis allpool arvustust. Härra Riigivanem peaks teadma, et see ei ole päevapalk, vaid see on näljapalk — Tallinnas meestele 150, naistele 130, teistes linnades meestele 130, naistele 110 senti. Ma küsiks inimesi Teilt, härra Riigivanem, kas see on õiglane, kui valitsus säärasel kombel kasutab töötatöölise häda, lastes neid teha tavalist tööd päevapalgaga, millest ükski inimene ei või ennast elatada. Kui tehakse normaaltööd, siis peaks selle eest makstama ka normaalpäevapalka. Eeskätt peab seda tegema aga valitsus, kes peaks eesküju andma eriettevtõtjatele töölise hvide kaitsmises, aga mitte nende vastutuse-tundetus ekspluateerimises.

Kuid töötatöölise oma olukord on muutunud just nagu kõrvaliseks asjaks. Mäletan eelmistest aegadest, kuidas loeti endastmõistetavaks, et hädaabitööde krediiti nõudes, seda krediiti põhjendati töötatöölise arvuga. Aga käesoleval korral ei leia meie sellest Vabariigi Valitsuse poolt esitatud eelnõu seletuskirjast midagi, samuti ei käsitanud töötatöölise arvu valitsuse esindaja komisjonis. Sellest hoolimata, et nõuti täpsemaid andmeid selle kohta, jättis valitsuse esindaja rahaasjanduse komisjonile need andmed võlgu. Siit ei saa teha muud järeldust, kui seda, et olgu häda nii suur kui see on, see ei lähe valitsusele midagi korda.

Valitsus küsib krediiti ja katsub selle küsimisel teha näo, nagu oleks küsitud käesoleval korral erakorraliselt palju krediite tööpuuduse vastu võitlemiseks ja nagu tahetaks töid tänava korraldada viisil, mis kõige parem, mis kõrvaldab omavalitsused tööpuuduse vastu võitlemisest. Kõigile neile „pärlitele“ oleme juhtinud rahaasjanduse komisjonis tähelepanu, oleme näidanud, et krediit, mis nõutakse, ei ole küllaldane, vaid seda tuleb suurendada, oleme rõhutanud ka seda, et töötatöölise meeleheitlikku seisukorda valitsus ei tohiks ekspluateerida. Aga meie ettepanekud hääletati komisjonis maha, ja ma kardan, et kõik meie arvamisid selle küsimuse puhul ka muidu on räägitud tuulde, ega taheta neid arvestada.

Vabariigi Valitsus võib ju toimida rahuliku südamega, teades, et mis ta iganes teeb, olgu see hästi või halvasti, eks selle kulda üle A.S. „Vaba Maas“. Vabariigi Valitsus võtab puhta kullana kõik selle, mille A.S. talle „Vaba Maas“ serveerib. Ma võtan julguse tõendada, see ei ole kuld, vaid alamt seltsi kassikuld, mida A.S. „Vaba Maas“ pakub.

Vaheaeg kl. 19.40 min. — kl. 20.12 min.

Koosolekut juhatab teine abiesimees
R. Penno.

Sekretäri kohal sekretäri esimene abi
A. Tõllassepp.

J. B u l i n (vn): Väga lugupeetud härrad Riigikogu liikmed! Arutusel olevas küsimuses huvitab mind väga asjaolu, et Petserimaa, Narvajõe kallaste ja peipsijärveäärsed elanikud on välja jätetud hädaabitööde kavast. Minu teada on ka Petseri maavalitsus Teedeministeeriumi ja valitsuse poole pööranud omalt poolt esitistega, ja ka teised maavalitsused oma kavatsustega hädaabitööde suhtes. Ma luban endale lühidalt ette tuua Petserimaa maavalitsuse esitised Teedeministeeriumile hädaabitööde suhtes: „26. juulil 1928. a. nr. 4591-ga Petseri maavalitsus pööras Teedeministeeriumi poole palvega, määrata Teedeministeeriumi ehitustehnika osakonna ettepanekul 7/VI 26. a. nr. 2365 kokkuseatud eelarvete järgi Värskä-Podmogilitsa, Kulje-Krasnaja-Gora ja Samosje-Sabolotje teede kordaseadmise peale krediiti Kr. 55.460.— suuruses. See palve sai osaliselt möödunud aasta sügisel rahuldatud ja Värskä-Podmogilitsa tee kordaseadmise otstarbeks 20.000 kr. krediiti määratud ning ehitus-teede osakonna direktori poolt 31. VIII 28. a. nr. 302 selle peale eelarve kinnitatud.

Et aga tarvidus on ka ülejäänud teosasid korda seada, mis möödunud vihmasel suvel tõttu veelgi rohkem läbipääsematuks muutusid, siis palub maavalitsus maanteede ja ehituse osakonda, et seni kinnitamata eelarved saaksid ärakinnitatud ning nendes tähendatud tööde läbiviimiseks saaks Teedeministeeriumi teedekapitalist vastav krediit määratud.

Ülaltoodud palve rahuldamisega saaks järveäärsetele elanikkudele talisel ajal teenistust võimaldatud, mis aitaks lahendada töötatöölise rasket seisukorda.“

Ka teise palvega on pööranud Petseri maavalitsus Vabariigi Valitsuse ja Teedeministeeriumi poole. Kuna tööpuudus eriti teravalt ennast tunda annab Petserimaal, mida tõendab asjaolu, et Petseri maavalitsuse tööbörsil 1928. a. töötatöölisi 3989 oli registreeritud, andis raudteevõrgu arendamise seaduse vastuvõtmine, eriti aga Tartu-Petseri raudtee ehitamine lootust, et tööpuuduse küsimus Petserimaa elanikkude keskel, kes kohased mulla-, kivi- ja muude tööde tegemiseks, on vähemalt kolmeks aastaks lahendatud.

Nimetatud raudtee ehitamise kavast oli ette nähtud suuremate mullatööde teostamine

Võru- ja Petserimaa piiridel, mis omakord eelnimetatud lootust veelgi suurendas.

Kuid Tartu-Petseri raudtee ehitusetööde edaspidine teostamine ei lahendanud kaugeltki tööpuuduse küsimust soovitud ja loodetud määral.

Raudtee ehitamise tööd anti tervelt välismaa ettevõtjale, kes tervel liinil täieõiguslikuks töödekorraldajaks sai, ja kellest oleneb raudtee ehituseviis ja tööde järjekord.

1929. aasta suvisel tööhooajal Petserimaa piirides raudtee ehitamisel mullatöid ei tehtud, olgugi et ilmastiku tingimused selleks küllalt soodsad olid. Tööseisaku põhjused peituvad töolistelt saadud andmete järgi selles, et kontragendi poolt töölistele ette pandi äärmiselt madalad töötasunormid — väljakaevatud tiheda maa kantmeetri eest 24—40 senti ja hobusemehele à 250 senti päevas — misuguse tasu järgi töötamist tuleb tööliste ekspluateerimiseks lugeda, kuna aga kümnikud — võõramaalased kuulu järgi, — kuni 500 krooni kuus palka saavad.

Madalad töötasunormid esitati meelega, et töölistega töötamist võimatuks teha. See asjaolu oli kontragendi poolt muidugi juba varem arvesse võetud, kellel mullatööde tegemiseks süvendusemasinad ja mullavedamise sisseseaded kitsarööpalisel raudteel olid. Maavalitsus pani ette valitsusele ja Teedeministeriumile hädaabitöödena korraldada 1) Petseri-Obinitsa II klassi teel 11 km mäe mahakaevamise tööd 8.665 kr. 50 sendi suuruses; 2) Petseri-Gorodischtsche teel, II klassi teel, 2 km mäe mahakaevamise tööd 9.817 kr. 50 s. suuruses; 3) Petseri-Irboska I klassi teel 5 km mäe mahakaevamise tööd 10.465 kr. 50 s. suuruses. Üldsummas — 28.948 kr. 50 s. Ka Petseri linnavalitsus oma kirjaga 8. okt. s. a. esitas Teedeministeriumi maanteede ja ehituse osakonnale eelarve taliste tööde kavade kivitee ehitamiseks Petseri Kiriku tänaval 6.962 kr. suuruses, toonitades, et Petseri linnas on ligi 5000 elanikku, kellest praegu paljud tööta, ja et töötatöölise arv talve tulekuga mitmekordselt tõuseb. Arvestades seda, et Tartu-Petseri raudtee ehitamine sünnib 5—10 km kaugel linnast, ja et töötamine sünnib masinatega, see asjaolu võtab Petseri töötatööliselt võimaluse nimetatud töödest osa võtta. Ka juba seaduseelnõu I lugemisel oli nimetatud, et peipsiäärased Tartumaa vallad ja ka Narvajõe kallaste elanikud on välja jäetud sellest seadusest. Seepärast oleks väga hea, kui arutatavasse seadusse II lugemisel viidaks parandus, et ka Petserimaa elanikkudele-töötatöölisetele, Tartumaa Peipsijärve-äärsetele ja Narvajõe kallaste elanikkudele töid võimaldataks. Ma

ei tea üldist summa, kuipalju oli valitsuse ja Teedeministeriumi poolt ette pandud Tartumaa ja Narvajõe kallastel asuvate külade kohta, aga kokku võttes Petserimaa ja Petseri linna kohta tuleb üldsummas 71.370 kr. 50 s. hädaabitöödeks. Sellega saaks, näiteks Petseri linnale võimaldatud mullatöid 1.456 päevaks.

Seepärast teen ettepaneku,

— 1) arutatavasse seadusse lisana võtta ka Petserimaa, Tartumaa peipsiäärsete valdade ja Narvajõetäguuse töötatöölisetele töid võimaldavat krediiti — vastavalt maakondade poolt Teedeministeriumile tehtud esitistele; sellest Petserimaa ja Petseri linnale 71.370.50 krooni.

2) Kui see ettepanek leitakse vastuvõtmatu, palun lugupeetud härra Teedeministrit seletada, kas ja kuidas kavatseb ministerium rahuldada Petserimaa ja teiste minu poolt nimetatud maavalitsuste esitisi hädaabitööde suhtes.

M. Martinson (põl): Rkl. Gustavson'i kõnest võis aru saada, nagu ei suudaks ega tahaks parempoolsed erakonnad Riigikogus üldse lahendada sotsiaalküsimusi, või kui nad seda teevad, siis on nad pahempoolsed, nagu oleks see pahempoolsus mingi patent sotsiaalküsimuste lahendamiseks. Minu arusaamise järgi on kõik kodanlikud erakonnad Riigikogus lahendanud sotsiaalküsimusi, on seda oma ülesandeks pidanud, on selle küsimusega alati tegemist teinud, on tarvilikuks pidanud praegusel korral seda teha ja saavad ka tulevikus seda tegema. Põllumeeste kogude erakond on parempoolne olnud ja tahab seda ka tulevikus olla, kuid ei saa kuidagi öelda, et ta töolisteküsimusest oleks vaikides mööda läinud. Meie ei saa sellest mööda minna, peame sellega tegemist tegema ja tahame seda teha. Küsimuse alla võib tulla ainult see, millises ulatuses ja millisel viisil neid küsimusi lahendada tahame meie ja millisel sotsialistid.

Teedeminister A. Jürman: Väga lugupeetud Riigikogu liikmed! Tahtsin siiski mõnele asjaolule tähelepanu juhtida ja mõningaid andmeid ette tuua, mis näitavad siiski, et etteheited, mis siin tehtud, ei ole õigetele andmetele rajatud.

Kõige esmalt peatteheide oli, et meie oleme käesolevas eelarves kõik omavalitsuse tööd kõrvale jätnud, oleme omavalitsuse töötatöölise töö nagu maha tõmbanud. Sellest toonist paistis veel rohkem välja, paistis nagu oleks seega üldse see osa töid vähenenud, kõrvaldatud ning selle asemele mitte midagi

pandud. See oli selle etteheite sisu ja põhimõte. Pean ütleva, et sellelt seisukohalt ei saa etteheidet teha.

Kui oleme käesolevas eelarves omavalitsuste töid vähemaks võtnud, siis on siiski mitmed tööd veel omavalitsuste käes. Näiteks Narva linna käes kanali kaevamise tööd, mis aitavad liigvett ära viia, missugusele tööle juba eelkrediit määratud, ja kus töölised juba töös. Samuti on kavatsusel osa kergemaid töid Teedeministeeriumi juures olevast krediitsummast korraldada omavalitsuste kaudu.

Õigus on aga küll, et suurem osa töid, mis eelmisel aastal tehti omavalitsuste kaudu, tahetakse nüüd teha riigiaparaadi kaudu, nagu riigi töid. Kuid ainult töid, kus riigikassa ütleb, et harilikus eelarve korras neid töid teha ei saa. Nagu eelmisel korral seletasin, on see riigi eesõigus, seda enam, et käesoleval korral on eelarve kokku seatud nii, et seal on rohkem ette nähtud erakordseteks töödeks. Kui võrdleme ka tööpäevi käesoleval ja eelmisel aastal, siis näeme, et käesoleval aastal on rohkem tööpäevi üles võetud, kui eelmisel aastal. Üksi Tallinna raiooni kohta on üle 30.000 tööpäeva rohkem. Kas see ütleb, et krediitid vähemaks jäänud, et omavalitsuse krediitid maha tõmbasime? Ei ole! Meie näeme, et tööpäevi tahetakse palju rohkem teha, võrreldes eelmise aastaga. Tähen-dab, et krediitsumma on suurenenud. (V a h e l h ü ü e pahemalt poolt.) Mingisuguseid töid ei ole hulka arvatud, mis läinud aastal olid harilikus eelarves. Hariliku eelarve tööd on tehtud hariliku eelarve piirides. Nende tööde hulgas, mis hädaabitöödeks ette nähtud, ei ole neid töid, mis harilikkude krediitidega tehakse. Möödunud aastal oli määratud hädaabitöödeks peale 503.000 krooni. See oleks üks osa, kuna teine osa anti teedekapitali arvel. Jaotame töötatöölise krediidi kahte ossa: ühes osas oleksid harilikud hädaabitööde krediitid ja teises osas summad, mis antakse teedekapitalist. Läinud aastal sündis teedekapitali kasutamine omavalitsuste kaudu. Ka käesoleval aastal läheb see osa, mis kuulub teedekapitali, omavalitsustele. Meie ei saagi siin teisti talitada, sest see on seadusega juba nii ette nähtud. Aga võtame võrdluseks selle esimese osa, kuna teise osa, see tähendab teedekapitali osa, kasutamine sünnib niikuinii ühtlaselt omavalitsuste kaudu. Hädaabitööde krediiti oli mineval aastal 503.000 krooni ja tänava aastal nõuame 493.000 krooni. Selle kohta kandis ette andmeid Teedeministeeriumi esindaja komisjonis, kõrvale jättes teedekapitali arvel antava ja omavalitsusse juhitava krediidi. Sellest 493.000 kroonist läheb tänava 370.000 krooni tööpalkadeks. (V a

h e l h ü ü e.) Ma ütlen ainult tuhandetes, sest sajad ei ole mõõduandvad. Eelmise aasta aruande põhjal läks 503.000 kroonist tööpalkadeks ainult 346.000 krooni. Tähen-dab vähem, kui käesoleva aasta eelarves kavatsusel tööpal-kadeks välja anda.

Me katsusime töid otstarbekohasemalt korraldada ning valisime lihtsamad tööd, kus suurem osa krediidist läheb töölise palkadeks, ja väiksem osa materjali muretsemiseks.

Sellest võite järeldada, lugupeetud Riigikogu liikmed, et etteheide, nagu läheks rohkem krediiti materjalide muretsemiseks kui töölise palkadeks, ei ole õige.

Keskvalitsuse juures on summ — 20.000 krooni — jäetud, mis ette nähtud selleks, et aidata seal, kus häda suurem.

Mul on praegu käepärast andmed Petseri-maa kohta. Need andmed on 7. novembrist. Käesoleval aastal oli Petseri raionis tööl 465 töolist uue raudtee ehituse alal. Teata-vasti suurem osa neid töölisi peab olema Petseri ümbruskonnast, sest nad mõistavad seda tööd teha ja loomulik, et nad neid töid kõige paremini suudavad läbi viia. Alles mõned päevad tagasi kirjutatakse Tartust uue raudtee ehitajate poolt, et neil tuleb nõutada töölisi raionidesse, mis rohkem Tartule lähemal, ja nad ei saa praegu seda arvu töölisi kätte, mis nad tarvitaksid. See näitab seda, et ei taheta välja minna tööle. Need tööd ei ole niisugused tööd, mis nõuavad oskust, vaid see on lihtne mullatöö, ja teenistus on seal, nagu nad tõendavad, 2½—3 krooni päevas. Alla 2 kr. 25 sendi ei ole töölised seal teeninud. Selle teenistusega võiks rahul olla. Need olid andmed, mida tahtsin täiendavalt ette kanda.

A. O i n a s (stp): Lugupeetud Riigikogu liikmed! Asi on seda väärt, et andmete juures, millised härra Teedeminister ette tõi, natuke peatuda. Härra Teedeminister seletas, ja seda oleme ka ajakirjandusest kuulnud, nimelt „Vaba Maast“, et käesoleval aastal hädaabitööde krediidiga võimaldatakse suuremas ulatuses töötutele vastu tulla, kui läinud aastal antud summadega. Härra minister märkis, et tööpäevi, näiteks, võimaldatakse hädaabi-krediidiga enam teha, kui läinud aastal, ja ka töölise palgasumma olevat suurem, kui eelmisel aastal antud summ. Juba rkl. Gustavson juhtis lugupeetud Riigikogu liikmete tähelepanu sellele, et käesoleval aastal on harilikud riigitööd võetud hädaabitööde hulka, läinud aastal seda ei tehtud. Ma võtsin kokku Riigikogu poolt 21. detsembril läinud aastal vastuvõetud lisaelarve summad, mis olid määratud mitmesugusteks riigi ehi-

tusetöödeks, mullatöödeks, üldse sellisteks töödeks, kus töölisel võiks tööd saada — selgus, et erakorralises eelarves oli selliseid töid kogusummas 2.373.000 krooni eest. (Riigivanem O. Strandman: Mineval aastal?) Jah, 2.373.000 krooni oli selleks lisa-eelarve erakorralises osas. Korralises eelarves oli töökrediite 728.000 krooni eest, seega oli kokku töökrediite 3.102.000 krooni. On siis selliseid töid ka tänava talvel erakorraliselt ette nähtud? Seda ei ole. Vormilikult peab ju Vabariigi Valitsust kiitma, et ei ole suurt lisa-eelarvet esitatud Riigikogule. Kuid see on ainult vormiline külg, sisuline külg, mis tähelepanu väärrib, on see, et läinud aastal oli valitsusel ette nähtud töödeks, peale hädaabitööde, 3 miljonit krooni, nüüd aga valitsus palub hädaabitööde sildi all mitmesugusteks töödeks üldse 89 miljonit senti. Vahe on siis selles, et läinud aasta talvel valitsus teostas riigi hoonete remonte, ja igasugu ehitusetöid harilikus korras, nüüd on aga sellised remondi- ja ehitusetööd viidud nõndanimeetatud hädaabitööde hulka ja kõigi nende jaoks ühes hädaabitöödega nõutakse 89 miljonit senti. Hädaabitööde krediit anti läinud talvel välja 85% omavalitsuste kaudu, selleks, et nad korraldaksid neid töid, pidades silmas suuremat puudust kannatavaid naisi ja nõrgajõulisi. (Hariduse- ja sotsiaalminister J. Hüneron: Teie ajate teised summad sisse.) Ei, härra Hüneron, mina ei aja siia midagi kõrvalist. (Riigivanem O. Strandman: Niisugused asjad peab komisjonis ette tooma. Teie toote siin enne hääletamist ette, ei saa ju võrrelda.) Mina olen arvamisel, et Teie oma arvestustega olete eksiteele läinud. Mul oli juhus rääkida Teiega mõni aeg tagasi Riigikogu kuluaarides ja mulle jäi mulje, et Teie tõesti olite sel eksiarvamisel, et eelmine valitsus ei olevat niipalju teinud töötatööliste tööandmiseks, kui praegune valitsus seda kavatses, sest pealt näha, kui võrrelda läinud talvel ja käesoleval nominaalselt hädaabitöödeks ettenähtud krediite, siis on läinud talve 50 miljonit senti vähem kui praeguse 89 miljonit senti. Kuid, nagu ma seletasin, läinud aastal anti enne jõuluid ümmarguselt peale hädaabitööde krediidi veel 3 miljonit krooni igasuguste ehitusetööde jaoks, kuna nüüd antakse üldse 890.000 krooni. (Riigivanem O. Strandman: Mis töödeks need 3 miljonit senti olid?) Ma võin vastavad arvud ette lugeda. (Riigivanem O. Strandman: Ei saa öelda, et 3 miljonit oli.) Suurem summ neist krediitidest läks maanteede korraldamiseks, nimelt 52 miljonit. Praegu on aga vastav summ, umbes 40 miljonit senti, paigutatud hädaabitööde hulka. (K. Tonkman, põl: Mis tunnusmärk seal

on, härra Oinas? Töö on töö.) See on õigus, töö on töö. Härra Tonkman, kuid kui öeldakse, et meie teeme tänava palju suuremal määral hädaabitöid kui läinud aastal, siis lubage, ma õiendan seda, et see nii ei ole, et hädaabitööde krediiti on paigutatud krediidid, mis läinud talvel olid harilikkude krediitide hulgas.

Mis puutub ajakirjanduses tehtud märkustesse, nagu ei oleks Rei valitsus küllaldaselt silmas pidanud töötatööliste tööde korraldamist, siis võin öelda, et riigi eelarve kokkuseadmisel kõik vabad summad ja kärpimised koondati selleks, et ette nähes raskemat tööpuudust käesoleval aastal, riik, luues püsi-vaid väärtusi ja kapitalipaigutusi, tööliste enam tööd annaks. Tulemus oli see, et riigi eelarvesse läks korda võtta töökrediite umbes kaks korda enam kui neid oli eelmise aasta eelarves. Nimelt töökrediite oli umbes miljardi senti ulatuses, eelmisel aastal aga oli neid 500 miljonit. (Vahelhüüe.) Riigi eelarves on need tööd näha. Kahtlemata oleks meil tööpuudus teravam, kui seda ei oleks tehtud. Seal olid, näiteks, maanteede, maaparanduse, uute raudteede ehitamise tööd j.n.e. Mul on raske kõiki ette lugeda. Teid, härra Riigivanem, ei olnud sel ajal Eestis, need krediidid arutati Riigikogus põhjalikult läbi.

Mis puutub läinud aasta jõulu eel lubatud 3 miljonisse kroonisse, siis läks 2 miljonit krooni sellest uute raudteede ehitamiseks. Seda summa lubades oli meil Teedeministeriumi informatsioon, et raudtee ehitusetöid kavatses talvekuudel alata, et tööliste normaaltöödega töid anda. (Riigivanem O. Strandman: Kas Teie lepingud, mis tegite, ka arvesse võtsite?) See oli ette nähtud. Mina isiklikult ei sõlminud neid, läbirääkimisi pidas Teedeministerium. Teedeminister informeeris valitsust, et kui valitsus teatavad summad juurde maksab, siis ettevõtjad on nõus tegema tööd ka talvel, kasutades töötatöölisi. Kuid, kahjuks, külma talve tõttu ei läinud korda raudteede ehitusetöid teha sellel määral, kui oli ette nähtud, kui Rei valitsus seda soovis, et tööliste tööd anda. Töölise seisukohalt on õigem, et tema saaks täie palga oma 8-tunnise töö eest, mitte aga hädaabitöölise palga.

Mis veel puutub märkustesse, nagu oleks just praegune valitsus püüdnud töid talveks koondada ja nagu enne seda ei olevat märgatud seda teha, siis pean lugupeetud Riigikogu liikmetele ja ka härra Riigivanemale meelde tuletama, et kui käesolev valitsus sel alal midagi teeb, siis teeb ta seda ainult silmas pidades omaaegset Rei valitsuse otsust. Vastav otsus võeti vastu läinud aasta talvel, selles oli ette nähtud, et kõik riigiasutused peavad kokku

seadma mitmeaastased töökavad, silmas pidades seda, et võimalikult rohkem töid langeks talvekuudeks. Seega, kui nüüd seda teostatakse, siis ei ole see mingi uus leiutis, vaid ainult Rei valitsuse otsuse täitmise. (Hariduse- ja sotsiaalminister J. H ü n e r s o n: Aga mida ta ise ei täitnud!) Mida ta täitis niipalju kui jõudis. Ma lisan juurde härra Hariduse- ja sotsiaalministri vahemärkusele, et ta peaks väga hästi teadma, milliste ohvritega Rei valitsus püüdis summe hädaabitöödeks reserveerida. Härra Hünerson teab väga hästi seda, et läinud aastal enne jõulu riigiametnikud pöörasid valitsuse poolt nõudmisega, et neile antagu lisatasu. Rei valitsus kaalus küsimust ja leidis, et tarvis on toetada eeskätt neid, kellel midagi ei ole. Teie teate väga hästi, et ühe koalitsiooni rühma häälekandja Rei valitsusele sellepärast isegi etteheiteid tegi, kuigi selle rühma ministrid valitsuses teistega ühel meelel talitasid. (Hariduse- ja sotsiaalminister J. H ü n e r s o n: Aga neid asju, mida seadus nõudis, seda ei võetud eelarvesse.)

O. G u s t a v s o n (stp, fakt. märk.): Teedeminister tähendas, et siin olevat tegemist arusaamatusega, kui arvatakse, et omavalitsused on tööpuuduse vastu võitlemisest käesoleval aastal enam-vähem kõrvale jäetud. Konstateerin seda tõsiasja, arvestades esiteks aruandja kategoorilist seletust, mille järgi tänava aasta hädaabitööde krediidi nõudmise üheks iseloomustavaks tunnuseks olevat see, et see krediit läheb tänava valitsuseasutustele, mitte aga omavalitsustele.

Teiseks õigustas mind konstateerima seda tõsiasja esitatud eelarve ise. Kui teie võtate eelarves Tallinna suhtes ettenähtud summad, siis näete, et peaaegu kõik tööd, mis loetletud, on tööd, mille korraldamine kuulub Teedeministeeriumile, aga mitte Tallinna omavalitsusele. Kui võtta hädaabitööd Narvas, ei leia te esitatud kavas ainustki tööd, mille korraldamine oleks jäetud Narva linnavalitsuse kätte. See krediit, millest kõneles lugupeetud Teedeminister, ei ole midagi muud kui läinudaastane ülejääk. Seda läinudaastast ülejääki on lubatud tänava Narva linnavalitsusele tarvitada tööde jaoks, mis tema korralduses seisavad, aga käesolevas küsitavas krediidis ei ole Narva omavalitsuse jaoks ühtki penni ette nähtud. Arvan seepärast, et mul on täielik õigus konstateerida seda, et aruandja ja härra Tonkman väga õieti iseloomustavad muudatust, mis vahepeal sündinud hädaabitööde korraldamise suunas.

M. M a r t n a (stp): Lugupeetud Riigikogu liikmed! Meie oleme täna peajasjalikult selle küsimuse juures viibinud, missugune

valitsus töötatööliste suhtes rohkem teinud. Tööerakonna ridadest püütakse esile tõsta, et praegune valitsus rohkem teinud, või rohkem teha tahtnud.

Ma tahan alla kriipsutada, et töölised on juba üle kahe kuu, võibolla juba kolm kuud töötä, ja jõulud on lähenemas. (K e s k e l t: Sellepärast vähem rääkida.) Riigikogu hakkab koju minema. Lootuse järele võetakse täna see seaduseelnõu vastu, ja siis hakkab ehk asi kuidagi minema.

Aga teie lubate, et ma ka mineva-aastaste asjade juures peatun. Mineva-aastane valitsus, see on Rei valitsus, — teie teate, et minu südamelöögid kunagi ei ole selle koalitsiooni valitsuse poolt olnud, — tolleaegne detsembriku valitsus pidi asuma hädaabitööde küsimuse juurde niisuguse kiirusega, nagu vähegi võimalik oli.

Tuletan meelde, et härra Tõnisson'i valitsus ka ei rutanud hädaabitööde võimaldamisega, nii et selle valitsuse poolt esitatud lisaelarve alles novembri lõpus rahaasjanduse komisjonis arutamisele ja otsustamisele jõudis. Tähendab, härra Tõnisson'i valitsus ei rutanud sellega nii, kuidas tarvis oleks olnud, et töötatöölisele kiiremini abi võimaldada, vaid mainitud lisaelarve jõudis alles novembri lõpul komisjonis otsustamisele. Jah, härrad tööerakondlased, see oli jällegi teie erakonna mees, kes Tõnisson'i valitsuse ettepanekut komisjonis lõhkuma hakkas ja omalt poolt ettepaneku tegi, 50-miljonist sendist 10 miljonit maha võtta. (V a h e l h ü ü e.) Komisjon võttis Veiler'i ettepaneku vastu, ja ka härra Tõnisson'i valitsus oli sellega päri. Niipea aga, kui uus, Rei koalitsiooni valitsus tuli, kus ju ka härra Juhkam liikmeks oli, asus Rei valitsus seda lisaelarvet kiiresti restavreerima. (V a h e l h ü ü e.) Komisjoni enamuse poolt võeti mainitud parandused vastu ja selkombel oli uuel valitsusel võimalik jõulu eel seda teha, mida ta oleks varem teinud, kui Rei oleks juba varemalt valitsuse eesotsas olnud, nagu härra Strandman seda tänudi on. Härra Strandman'i valitsus juhib riiki juba juuliku algusest ning temal oleks võimalik olnud krediidinõudmisega juba varem tulla. See oleks pidanud sündima, kui oleks töötatöölise seisukorda nii silmas peetud, kui seda tegema peaks. Seepärast ütlen, et kiita ei ole tööerakonnal midagi, vaid tuleks tuhka pealaele panna ning pattu kahetseda.

Lõpetan seega, mis ma eelmisel korralgi ütlesin, et valitsus peaks ennem täna kui homme tulema seaduseelnõuga, mis töötatöölise seisukorda seaduslikul alusel kindlustaks. (K. B a a r s, töer: Muretsege aga raha!) Teie olete ju pangadirektor, see on Teie ülesanne.

Teedeminister A. Jürman: Väga lugupeetud Riigikogu liikmed! Ma tahtsin veel peatuda rkl. härra Oina poolt ettetoodud arvude juures. Kahjuks ei ole mul käes möödunud aasta eelarvet. Käesoleva aasta eelarvet võiks üksikasjalikumalt analüüsida.

Eelmisel aastal määrati suured summad töödeks, mida korraldas riik, ja mis olid ette nähtud uute raudteede ehitamiseks. Need summad võeti küll uute raudteede ehitamiseks talvel, aga et talvel ei saadud ehitada, siis hakati kasutama seda krediiti kevadel ja suvel.

Nõnda et krediite, mida nimetas lugupeetud rkl. härra Oinas, ei saadud kasutada möödunud talvel, vaid alles nüüd käesoleval sügisel on üle 1.000 töölise raudteede ehitamise alal tööl, ja need 1.000 töolist on ometi kuskilt võetud. Tähendab nende krediitide arvel anti käesoleval aastal rohkem tööd. Praegu kasutatakse neid summe, ja nende summade arvel on töölised tööl.

Teiseks nimetati, et teedekapital suurendati möödunud aastal 50 miljoni sendi võrra. Siis võib öelda, et ka käesolev eelarve, harilik eelarve suureneb 50 miljoni võrra teedekapitali arvel.

Aruandja J. Soots (lõpusõna): Käesoleva seaduse arutamise juures II lugemisel, nimelt pealkirja juures on tekkinud säärased vaidlused, mis oleksid pidanud ülesse kerki-ma komisjonis, või kõige rohkem I lugemisel. Siin on ette toodud andmeid ühelt kui teiselt poolt. Alamkomisjonis neid andmeid ei ole ette toodud, ja seepärast oleks praegu raske otsustada, kui täpsed need andmed on, mis praegu ette kantud. Seepärast komisjoni nimel ei saa võtta seisukohta nende andmete kohta.

Tahaksin märkida mõned kõnelejate ettepanekud. Mitmed kõnelejad toonitasid, et oleks tarvis võtta rahasumme ka Petserimaa töötatöölise tarvis. Aga samal ajal toonitasid nad ka seda, et seal olukord on teistsugune ja eriti seda, et seal krooniliselt mitmel aastal ei jätku leiba kõigile inimestele aasta ümber, kes seal peavad elama. Sellest peaks järeldama, et ka abiandmine Petserimaale peaks olema teistsugune. Valitsuses tuleks küsimus üles tõsta, kas ei tuleks inimesi välja viia sealt maalt, kus krooniliselt neile leiba ei jätku aasta ümber. Aga ma ütlen, et seal juba tehaksegi tööd viletsuse kõrvaldamiseks, nimelt Peipsi vee-pinna alandamine mõjub ka Petserimaale. See on eriline nende viletsuse vastu võitlemine. (A. Oinas: stp: See ei ole alanenud.) Ei ole alanenud, aga raha selleks kulutatud on ja kulutatakse. Ega kõiki tagajärgi korruga kätte ei saa.

Tahaksin veel märkida, et kui härra Gustavson ütles, et aruandja on siin toonitanud, et käesoleval aastal abiandmine erineb nimelt seega, et ei anta omavalitsustele, siis ma toonitasin üht erinevust küll, kuid see erinevus on ikka teine. Ma kannan ette: „Siin on valitsus asunud säärasele seisukohale, et töötatöölisele ei tule otsida erilisi töid, mida vast müüdi ei oleks tehtud, vaid praegu valitsus asub säärasel seisukohal, et tulevad võtta säärased tööd, mida niikuinii oleks tehtud, kuid mida oleks tehtud teisel ajal, hiljem, teistes oludes, ütleme suvel.“ See on see erinevus, mis ma toonitasin, mitte aga see erinevus, et omavalitsusi ei usaldata.

Üldse ei ole keegi rääkijatest selle seaduseelnõu vastu vaieldud, keegi ei ole vaieldud ka pealkirja vastu, ja seepärast jääb püsima komisjoni ettepanek, pealkiri vastu võtta.

Juhataja: Enne kui hääletamisele asuda, teatan, et pealkirja juures on tehtud rkl. Bulin'ilt ettepanek, mis aga pealkirja ei puutu ja seepärast hääletamiselt ära langeb. (Hääletatakse.) Pealkiri on vastu võetud.

L. Johnson (stp, § 1. puhul): Austatud Riigikogu liikmed! Et võimalik oleks ka osa neist hädaabitöödest teostada, mis omavalitsuste kavas ette nähtud, selleks on tarvis käesolev krediidinõudmise seadus täiendada mõnesuguste summadega, isäranis just selleks otstarbeks, et anda võimalust omavalitsuste kaudu töid korraldada Petserimaal, Narvata ja Peipsi ääres ja ka teistes maakondades. Seepärast teen ettepaneku,

võtta täiendavalt juurde omavalitsuste tööde korraldamiseks 250.000 krooni. Nii et see osa kujuneks: Teedeministerium. Peatükk I. § 8. a) Mitmesuguste tööde korraldamine Kr. 893.950.—

b) Omavalitsustele tööde korraldamiseks Kr. 250.000.— kokku Kr. 1.143.950.—

Nagu juba I lugemisel tähelepanu juhtisin, on välja jäetud krediidinõudmises need summad, mis tarvilikud selleks, et anda toetust neile, kes nõrgajõulised ja neile naistele, kellel väiksed lapsed, ja kes seepärast ei saa minna tööle. Selleks otstarbeks tuleks võtta eelarvesse vastav summ. Arvesse võttes praegust tööpuuduse suurust ja seda arvustikku, mida näitavad töötatöölise andmed, teen ettepaneku,

täiendada krediidinõudmise seadust järgmiselt: Erakorralised kulud. Hariduse- ja sotsiaalministeerium. Peatükk V. Töökaitse ja sotsiaalkindlustuse osakond. A. Keskasutus. § 2. Töötatöölisele toetuseks Kr. 30.000.—

Mis puutub sellesse, millega katta neid väljaminekuid, siis selgitati seda komisjonis. Eesti panga aktsiate müügist on saadud juba võrdlemisi suur summ, suurem kui see, mis minu ettepaneku teostamiseks välja anda tuleks. Peale selle on võimalus järgmisel lugemisel kärpida ka piirituse lisakulusid. Ka sealt on võimalik see summ võtta, ning peale selle on terve rida teisi eelnõusid Riigikogule esitatud, kus võiks kärpimisi teha. Nõnda et kate on sellel summal olemas.

Aruandja J. Soots (lõpusõna): Komisjonis oli ka säärane ettepanek. Kuna Vabariigi Valitsus tõendas, et praegusel ajal ei leidu summa nende rahuldamiseks, siis lükkas komisjon selle ettepaneku tagasi. Seepärast ei saa komisjoni nimel selle ettepaneku-ga ühineda.

L. Johanson'i esimene ettepanek lükatakse tagasi 43 häälega 30 hääle pooltolemisel.

L. Johanson'i teine ettepanek lükatakse tagasi.

§§ 1 ja 2 võetakse vastu.

A. Schulbach (töer): Teen ettepaneku,

võtta vastu järgmine uus paragrahv: „§ 3. Käesolev seadus hakkab maksma avaldamisega Riigi Teatajas“.

Arvan, et minu ettepanek ei tarvita põhjendust, sest siin on ühel häälel toonitatud, et need krediidid on tarvilikud. Teiselt poolt ei ole põhjust siis, kui krediidid tarvilikud, viivitada võimalusega, et neid saaks hakata tarvitama. Kui käia tavalise korra järgi, siis hakkab seadus maksma 10 päeva pärast avaldamist, seepärast et kiirustada asja, teen selle ettepaneku.

Aruandja J. Soots (lõpusõna): Seda ettepanekut komisjonis tehtud ei ole, samuti ei olnud see ka seal arutamisel. Aga komisjoni liikmed avaldasid mitmel korral arvamist, et see seadus tuleks rutuliselt läbi viia. Seepärast arvan, et taban komisjoni meeleolu, kui ühinen selle ettepanekuga.

§ 3 (uus) võetakse vastu.

Seaduseelnõu II lugemine on lõpetatud.

15. Järgmise koosoleku määramine.

A. Schulbach (töer, korra kohta): Teen ettepaneku,

lõpetada käesolev koosolek ning pidada järgmine koosolek 15 minuti pärast. (Päevakord vaata otsuste protokoll nr. 16, lisa nr. 8.)

See ettepanek on tarvilik, et seaduse võiks juba

täna lõplikult vastu võtta, ja Vabariigi Valitsus võiks astuda tarvilikke samme.

Ettepanek võetakse vastu.

16. Sõnavõtmised isiklikuis asjus.

A. Sch ul b a c h (töer, isikl. asj.): Viimse päevakorra-punkti arutamisel on sotsialistliku rühma mõned liikmed tarvilikuks pidanud minu aadressil lendu lasta mitmesuguseid epiteete, millele mina vääriliseks ei pea siit Riigikogu kõnetoolilt vastata. Pean omaks kohuseks siinkohal õiendada ainult paari ebateadet, mida siin rkl. L. Johanson ette kandnud. Rkl. L. Johanson rääkis palju võltsimisest ja selles seerias rääkis ta, nagu oleksin mina kuskil pool mõtet avaldanud, nagu ei oleks praegu tööpuudust, ja nagu oleksin mina tööpuuduse maha salata tahtnud. Mina kinnitan kõige kategoorilisemalt: Mina kuskil pool seda mõtet avaldanud ei ole, nagu ei oleks tööpuudust ja nagu ei tuleks selle vastu võidelda. Olen koguni vastupidisel arvamisel olnud. Olen küll öelnud, et tööpuudus meil on päritud sotsialistide valitsuse päevilt. (L. Johanson, stp: Vaene mees küll.) Seda esiteks. Teiseks rkl. L. Johanson arvas tarvilikuks mõningate andmete puhul, mida olen ette toonud selle kohta, kui suur tööpuudus oli eelmise valitsuse päevil, öelda, et need arvud, mis ette toodud, on võltsitud. Need arvud, mida mina olen ette kandnud, võtsin ametlikkudest allikatest, nimelt riigi statistika keskbüroo väljaannetest. Rkl. L. Johanson ei ole näidanud, et need ekslikud oleksid ega neid ümber lükanud. (L. Johanson, stp: Need kõik on ekslikud.) Kui need ekslikud ja võltsitud, siis võiks see raske süüdistus käia ainult riigi statistika keskbüroo kohta. Kui aga rkl. L. Johanson ei ole tahtnud ametliku asutuse kohta seda süüdistust lendu lasta, siis pean selle süüdistuse rkl. L. Johanson'i aadressil tagasi saatma.

A. K a p p (krst, isikl. asj.): Rkl. härra Kirikal on tarvilikuks pidanud töötatöölise küsimuses ka minu nime nimetada ja nimelt selles mõttes, nagu ei hoolitseks mina ja teised vaimulikud töötatöölise eest üldse. Et härra rkl. Kirikal'il väga hästi teada on, et raha-asjanduse komisjonis ma pooldasin valitsuse seisukohta ja arvamist, nimelt et töötatöölisele abi antaks üldkasulikkude tööde korraldamisega, siis loen ma need etteheited iga-tahes lihtsalt demagoogiaks. Mul on selleks veel eriline põhjus, nimelt see, et kui Riigikogu koosoleku kestel kutsuti välja siit koosoleku ruumist mind, (Üldine müra ja vahel hüüded pahemalt poolt.)

Juhataja: Palun rahu!

A. Kapp (krst): sest ilmunud oli töötatöölise delegatsioon, siis paistis mulle kohe silma, et peale härra rkl. Kirikal'i ja võibolla juhuslikult rkl. härra Johanson'i olid kutsutud teistest rühmadest ainult vaimulikud, ehk küll see märgukiri oli saadetud kõigile Riigikogu liikmetele. Nii et minu arvamist mööda on asi kaunis selge: See ei ole ainult demagoogia, vaid see on vast ka provokatsioon. Teiselt poolt tahaksin ka rõhutada, et härra rkl. Kirikal arusaadavalt sellest aru ei saa, mida ka

kirik püüab oma väikese ja kehva ainelise jõuga puudustkannatajate heaks teha.

Härra rkl. Gustavson'ile tahtsin meelde tuletada, sest ta nimetas ka seda, et ka mind on palutud aruandjaks selles küsimuses, et ma koosolekul vastasin otsekohe, et ma kõige loomulikuma leian, kui keegi sotsialistidest aruandjaks valitaks. Aruandja on ju enamasti see, kes küsimusega hästi tuttav. Selles küsimuses härrad sotsialistid tahavad olla spetsialistid, ja ma usun, et nad oleksid pidanud valiku aruandjaks olla vastu võtma.

Juhataja: Lõpetan koosoleku.

Koosolek lõpeb kell 21,27 min.

Õige.

Kinnitan.

Koosoleku sekretär (allkiri).

Koosoleku juhatajad (allkirjad).